

אונקלוס

קנא בראשית יב לך לך

יב * ויאמר יהוה אליאברם לך לך מארצה וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך: ב ואעשה לך

רש"י

לקט בדיר

7 (ח) לך לך. * להנחתך ולטובתך, ושם * אעשך לגוי גדול, וכאן * חי אחת זוכה לבנים (ר"ב ט"ז), ועוד שאודיע * טבעך * בעולם (כ"ח: ג) ואעשה לגוי גדול. * לפי שהדרך גורמת לשש דברים, וממעט פריה ורביה, וממעט את הממון, וממעט את השם, לכך החקק לשלשה זכרות הללו, שהצטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם (כ"ח), (ואגדלה שמך הרני מוסיף אות על שמך שעד עכשיו שמך אצרכ

שינוי נוסחאות * שם * כאן * שתודיע טבעך לעולם.

א) בא לתרץ לשון הליכה, שלא מנינו כן בכל המקרא לומר הליכה על מקום הנעזב, אלא בלשון יליאה, ולשון הליכה דוקא על זכירת המקום אשר הלך לשם, כגון וילא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, וכגון וילא ללכת ארצה כנען, וכן קת נא וגו' ולך לך אל ארץ המוריה, א"כ היל"ל לא מארץ וכו' ולך לך אל הארץ אשר אראך, ואז לא היינו דורשים כלום שזה סדר הלשון, אבל עתה ודאי שרצונו לומר שהליכתו מארצו תהיה "לו" (מ"ל: ב) כי בהכרח שלכל הפחות צ' דברים נכללים בחיבת לך, שאם רק דבר אחד למה סתם ואמר לך לטובתך היה לו לומר לך בשביל טובה פלוני, וכן לקמן בפרשה וילא עליו פירש"י על אודותיו לשלחו ולשמרו, גם שם הכרח הוא שאמר סתם עליו על אודותיו ולא פירש מה יעשו לו בהכרח שלכל הפחות צ' דברים נכללים בו, ומפרש רש"י מה הם הצ' דברים להנחתך זה בנים, ולטובתך זה לפרסם שמו, והבטחה כן נותנת שידוע מאמרי רז"ל שקדושת ארץ ישראל מסייע להאגלת נפש קדושה, ויחזק שהיה עולה תמימה אין חובה לארץ כדאי לו, ועוד שהלא ידוע שאא"כ לא היה אפשר ע"פ המול להיות לו בנים, לזה בהכרח לו לדור בארץ כנען שאינו תחת שום מזל ואמצעי, וכן כמה טעמים נגלים ונסתרים, ופירסום השם פשוט הוא שאם ילך ממקום למקום נודע ומפורסם קדושתו פרישתו ומדותיו הנכונים משא"כ היושב במקומו (ג"א: ג) אינו מלשון טובה, אלא מלשון טבע, כלומר מדותיו הישרים והמעולים: (ד) רש"י מקשה על עצמו, למה לי לדרוש מחיבת לך לך בנים והשם הלא הכתוב מוזכרם בפירוש ואעשך לגוי גדול זה בנים ואגדלה שמך זה פרסום שמו, וע"ז תרץ שהם צ' דברים ולא ראי זה כזה, שאמת שארץ ישראל יגרום לו בנים אבל לא בנים הרבה שארציה הטלטול ממעט פריה ורביה (שאין דרך ארץ לשמש בדרך - רש"י), וכן השם אמת שיתודע לרבים שמו הגדול, אבל לא יהיה גדולה זה במילואו שניהו עובר ושז לא ינצר בזמן מועט

אור החיים

יב) * ויאמר ה' אל אברם וגו'. טעם שדיבר אליו ה' קודם הבראות לו, מה שלא עשה כן בכל הנבראים, צ' טעמים בדבר, או להיות שהוא עליו השלום נשדל בהכרח בוראו מה שלא עשה אדם זולתו וכן ה' (ג') שנים הכיר את בוראו מעצמו בהתחכמותו (נדרים ל"ב), לזה לא הולך להגלות אליו אלא אמר אליו דברותיו וכבר הוכר אלנו המדבר. או אפשר כי להיותו אדם ראשון בקדושה, אשר בעשרה דורות שקדמוהו לא היה אדם שהכיר אלוהותו ודבר אלוהים, לזה נבג ה' עמו בסדר זה שלא הראה שכינתו אליו עד

אור בדיר

א) יחזק ויעקב.

צנייכהס"י. ולזה נ
צת שמעי וו
לך לך מארץ ו
לומר ממול
יולא גם ממולדת
לער הפרידה
מפרידת מולדתו
אציו לזה סדר
שכר על כל פרט
צ' את צנך וגו'
עוד יראה לומר
יילאחו מאור כש
אלא הוא לבדו
ואפילו מצית אצ
ה' ולקח עמו לו
דצק צו כאומרו
שאמר אחר כך
וגו"י) פירוש שו
יכלימהו. ולזה ח
הרועים תיכף ל
הימין וגו', וזה
כדברים האלה;
חושב מחשבות ל
סיבה דחפו צ'י
ממה שאמר הכ
אצרכ אחרי הפ
זה יוכיח) כי יו
להראותו את ה
אשר אראך, ו

לך לך - באור המותף לאל אברם ואלו

אָאָר וְנִבְרַכְו בְּךָ בְּל מִשְׁפַּחַת
 הָאֲדָמָה: ד וַיִּלֶךְ אַבְרָם בְּאֶשֶׁר דִּבֶּר
 אֱלֹו יְהוָה וַיִּלֶךְ אֹתוֹ לֹט וְאַבְרָם בֶּן
 חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ
 מִחָרָן: ה וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ

וּמִלְטָטָד אִילוֹט וַיִּתְּבָרְכוּ בְּדִילֶךְ
 בֶּל זָרְעִית אֲרַעָא: ד וַאֲזַל אַבְרָם
 כְּמָא דְמַלִּיךְ עִמָּה יי וַאֲזַל עִמָּה
 לֹט וְאַבְרָם בֶּר שִׁבְעִין וְחֲמִשׁ
 שָׁנִין בְּמִפְקָה מִחָרָן: ה וַדְּבֵר
 אַבְרָם ית שָׂרִי אִתְּתָה וַיִּת לֹט

בר אחיהו וית
 וית נפשתיא ד
 בחרן ונפקו לם
 ואתו לארעא
 אברם בארעא

לקט בהיר

רש"י

ומה חזין ומדע שמלות הבאת עולה לפני הוא גדול ונשגב מאד, ואם לפני הוא כן יודע אני שגם בעיניך יהיה חזיב מאוד שרלוני רלוני, גם מביא ב' ראיות על ענין הב' (לברש): ט פ' חיצה זו ונברכו הוא משקול נתפעל, וכאן בעניינינו יוכל להתפרש ב' אופנים אופן א' שזכותך העולם ניזון בשביל חנינא בני, ואז יהיה פ' הבי"ת של כך בשבילך ועל ידך, וזה נראה לרש"י ז"ל כעין דרוש ולא פשט ע"כ

אור החיים

ה' ואזרכה מצרכיך וגם מקללך יש מין מקלל שהוא מצרך גם אותו מצרך, ולזה אמר לשון יחיד כי לא כל מקלל יצרך אלא פרע שהוא מכוון לצרכה אבל מצרכיך את כולן יצרך. ותיבת מקללך נמשכת גם כן למטה כשחסיבה קללתו לקללה אזור. נמלאת אומר כי מכוון ה' לגמור כנגד המצרכים לצרך כולם, והמקללים הם ב' פרטים פרע א' יש שינסם בצרכה ונמשכת התיבה למעלה, ופרע א' הם בצרירה ונמשכת התיבה למטה. עוד ירצה על זה הדרך, ואזרכה מצרכיך, פירוש כשיהיו לך בצרכה אחת ב', שהם המקלל ומתכוין לצרכה כמעשה שאמרו חזרע, וחזר האז וברכו, קצט ה' צרכה לשניהם, שלא תאמר כי עיקר המצרך הוא הראשון ואין הב' אלא מפרש תלמוד לומר מצרכיך כי שניהם יתברכו. ואומרו ומקללך"י יש גם כן להסמיכה למעלה, והוא על דרך אומרים צמסכת תענית (כ.). וזה לשונם עוצה קללה שקללן אחיה השילוני מצרכה שצרכם צלעם וכי, וכנגד מקלל

כזה אמר שינסו בכלל הצרכה ולזה אמר לשון יחיד כי לפרע זה דוקא יכוין לצרך, ומקללך פרע אחר שאינו אלא מקלל לזה אזור:
ונברכו בך וגו'. וזה הוא ההפך שבין מצרכיך לשאינו מצרך ולא מקלל כי מצרכיך יצרכו ה' בצדו מפיו אבל שאר משפחות האדמה יתברכו מאמלעות מצרכהם"י:
ד. וילך אברהם וגו'. כל הכתוב מיותר"י שהרי אומר צסמוך צסדר הודעת ההליכה (פסוק ה') ויקח אברהם וגו' וילא ללכת וגו'. אכן כוונת הכתוב הוא להודיע חיצונו של אברהם שלא נתעבז אפילו שעה אחת אלא בגמר דברי ה' לך לך תיקף וילך אברהם ולא נתעבז לשום סיבה ועזב את אביו ומולדתו. ושיעור תיבת כ"ף כאשר הודעת הזמן"י שהיה סמוך לדבר ה' אליו. והודיע הכתוב כי לוט לא דביקותו בצרכהם הלך אחי"י פירוש לא ללד קיום מאמר ה' אלא ראהו הולך והלך עמו. וכוונתו בהודעה זו כי הגם שנתחכם אברהם לחפוז

אור בהיר

כמו שאמר לו אביו, שכוונתם היה שילוד בנים ולא ימותו בחייו. **בד**) ולפי דרך זה אותן שברכו בלשון קללה כבר מרומזים בתיבת מצרכיך. **בד**) המחבר ז"ל מפרש ונברכו בך, שיהיו נתברכים על ידך. כלומר, בזכותך. וזה לא כפירוש רש"י ז"ל. **בז**) לאו דוקא כל הכתוב, אלא כל המאמר עד ואברהם בן וגו'. **בז**) אבל עיקר הודעת הליכתו ואופן הליכתו מבואר בפסוק הסמוך. **בח**) ולא אמר וילכו אברהם ולוט, ובשביל תיבת אהו אמר כאן הליכת לוט, הגם שתור לומר ויקח אברהם וגו' ואת לוט.

שצמקרא, וזה פ
 ושימך אלהים י
 בחרן. י שוכו
 מגייר את האנש
 עליהם הכתוב"י
 עשו) (סנהד' ז"ע:
 ושפחות שקנו לו
 הבה, (לשון קנין)
 קונה וכונס: ו)

שינוי נוסחאות * שהכניסו

ללכת לבל יתחבו
 פי כן לא הועיל
 ירצה, להיות של
 כשילך לו מארז
 הרואה כי אין
 שצקלים כשירא
 הודיע הכתוב ל
 ללד ההצטחות
 ודקדק לומר כ
 שהתחיל בתחילה
 והוא, יש לך לי
 דיבור יגיד על ד
 הזכיר בתחילת
 הוא להנחת אב
 דבר פירוש שעז
 לתועלת הנמשך

כט) פירוש מוכן ה
 שילכו סס. לג)
 ובדרך הב' שאר מיו
 ק"ל אם כפירוש"ל;
 ונאלץ מורה ידענו;

הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו
הנגבה: ב ואברם כבר מאד במקנה
בכסף ובזהב: ג וילך למסעיו מנגב
ועד בית אל עד המקום אשר היה
שם אלה בתחלה בין בית אל
ובין העי: ד אל מקום המזבח אשר
עשה שם בראשונה ויקרא שם אברם
בשם יהוה: שלישי ה וגם ללוט ההלך
את אברם היה צאן ויבקר ואהלים:
ו ולא נשא אתם הארץ לשבת יחדו

ואתתה וכל דיציה ולוט עמה
לדרומא: ב ואברם תקיף לחרא
בבעירא בכספא ובזהבא: ג ואזל
למטלנוהי מדרומא ועד בית אל
עד אתרא די פרס תמן משכנה
בקדמיתא בין בית אל ובין עי:
ד לאתר מדבחא די עבד תמן
בקדמיתא וצלי תמן אברם
בשמה דיי: ה ואף ללוט דאזל
עם אברם הוה עאן ותורין
ומשכנין: ו ולא סוכרת יתהון
ארעא למיתב כחדא ארי הוה

קנינהון ו
כחדא: ז
בעיריה ד
ללוט ו
יתיב בא
ללוט לא
ובינה ו

(כמו) ולא
נשא בלשון
לוע רשעו
אברם מוכ
הארץ לאב
זה גזל, ו
בארץ, ולא

רש"י

לקט בהיר

הלך ונסוע הנגבה, להר המוריה (צ"ר ל"ט ע"י), ומכל
מקום כשהוא הולך ממזרים לארץ כנען מדרום ללפון
הוא מהלך שרץ מזרים בדרומה של ארץ ישראל,
כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ (מסעו): (ב)
כבד מאד. עטון משאות: (ג) וילך למסעיו. →
כשחזר ממזרים לארץ כנען היה הולך (במסעות) ולן
באכסניות שלן בהם בהליכתו למזרים (ב"ה), למדך
דרך ארץ: שלא ישנה אדם מאכסניא שלו (ערכין ע"י).
ד"א בחזרתו פרע הקפותיו (ב"ה): **מנגב**. ארץ מזרים
בדרומה של ארץ כנען: (ד) **אשר עשה שם**
בראשונה. (ויקרא שם) ואשר קרא שם אברם
בשם ה', וגם יש לומר" ויקרא שם עכשיו בשם ה':
(ה) **ההלך את אברם**. מי גרס שהיה לו זאת,
הליכתו עם אברם" (פס"ר ביום השמיני ג): (ו) **ולא**
נשא אותם. לא היתה יכולה להספיק מרעה
למקניהם, ולשון קלר הוא, ולריך להוסיף עליו,

נקרא ירידה ולמה אמר ויעל, ולפי דרכינו יהיה פי' ויעל או
משום שנאמת הלך מדרום ללפון וזה נקרא עליה כידוע, או
משום שרץ ישראל גבוה מכל הארצות, ויהיה פי' הכחוב
ויעל ממזרים לרוח דרומה של ארץ כנען (רא"ם): (ב)
ומכנה לו הכבדות מפני שנסיעתו היא נסיעת כל הונו עמו
והיתה בכבדות, ולא מפני כבדות גופו (רא"ם): (ג)
פשיטא, וכי יסלק אדעתין שהלך בנסיעות אחרים, ומה יהיה
חסר אם יאמר וילך מנגב או ויסע מנגב (במ"ח): (ד)
ונקרא שלו כמו בית שאדם דר בו נקרא ביתו הגם שאינו שלו
(מהרז"י), וקרא החניות בשם מסעות, לפי שאין חנייה בלי
מסע תחילה וסוף (רש"י סוף פקודי), והלמ"ד מתיבתא
למסעיו במקום צי"ת (רא"ם), וכל זה דחוק לכן מציא ד"א,
ואז פירושו שהלך ונסע לפי סדר נסיעותיו שמקודם, וגם זה
לכדו אינו מספיק שיעקר חסר מן הספר למה נסע בסדר זה
(מ"ל), ועכ"פ היה לו לומר ויחזור למסעיו
(מהרש"ל): (ה) שפוגם את בעל הבית ואת עצמו
דאמרי אנשי כמה קשים אלו שלא יוכלו לדור יחד (רש"י
בגמרא), וכן כמה שפרע חובותיו למדך דרך ארץ שתיכף כשהשיגה ידו פרע ולא השמיט עצמו (נח"י): (ו) וא"כ כשהלך
לבית אל הלך מדרום, והולך הכחוב לומר זאת, כדי שלא תטעה בפירוש הנגבה שפסוק א' עיי"ש: (ז) פי' מאמר זה
ויקרא שם אברם בשם ה' אין לו הכרע, אם הוא מקושר למעלה שאז קודם נסיעתו קרא, והוא למספת ביאור לתם סימן
להיכן חזר, או הוא דבר בפני עצמו, ועכשיו בעת שחזר קרא בשם ה' (במ"ח), כדי להודות על רחמי וחסדיו שהליל אותו
ואת אשתו וזרכו בעושר והון גדול (מ"ל): (ח) שאם כפשוטו, וכי היו ב' שהיו שמש לוט שרץ לליין בציזה לוע המדובר
(רא"ם), והכוונה להקדים שהיה לוט כפוי טובה במריבתו, והלך היה עם אברם, שעל לוע להפרד (בר"א): (ט) אין

שמוכן מאלי
קאי חיצת נ
לכוחה בל
בכל מקום:
פך פירושו
נחלק ע"י
ההפקר מכו
הוכח מוכיח
ובא הכחוב
למעט זמן

יג. ח. ז

להיות הם
לוע"י כי
הדבר אף

למך. ע

לְהֶאֱבִידוֹ לֹא יֵאָחֵר לְשִׁנְאוֹ אֶל־פָּנָיו
 יִשְׁלַם־לוֹ: אִי וְשִׁמְרַתְּ אֶת־הַמְצֹוֹה וְאֶת־
 הַחֻקִּים וְאֶת־הַמְשָׁפְטִים אֲשֶׁר אֲנֹכִי
 מְצִוְנֶךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם: ל

פפפ

לקט בהיר

רש"י

אבל כל חוץ מזה נכנס בגדר יראה שגם מורא מפני העדר השכר יראה נקרא: יד) שאם תמצא לומר גמולו הרע משלם לו להאבדו, הלא ראינו בחוש שאינו כן (ג"א): טו) פי' דוקא היום צעוה"ז משא"כ שם אדם חפשי מן המלוות, ולהפך הוא לקבל שכרן ששכר מלוות צעוה"ז ליכא, ודייק מיתור חיצת לעשותם, פשיטא שהלוי היא לעשותם, ודאי לדיוק בא (מ"ל): פיימנו פ' ואתחנן - נודה, לאדם דעת חונן

משלם לו גמולו העוב"י (אונק) כדי להאבדו מן העולם הבא: (יא) היום לעשותם. טו) (צעוה"ז) ולמחר לעולם הבא ליעול שכרם (עירובין כ"ב): חסלת פרשת ואתחנן
 → ממשלם לו גמולו העוב"י (אונק) כדי להאבדו מן העולם הבא: (יא) היום לעשותם. טו) (צעוה"ז) ולמחר לעולם הבא ליעול שכרם (עירובין כ"ב): חסלת פרשת ואתחנן
 פיימנו פ' ואתחנן - נודה, לאדם דעת חונן

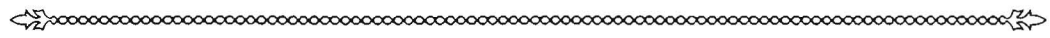
אור החיים

רבים, אבל אם לא יהיה שונא אלה הוא זרעו הבא ממנו לא יהיה שונא ברא מזכב אבא ולא ישלם לו להאבדו, וגמר אומר בלשון יחיד כי ביחיד מדבר הכתוב אלא שהעירך בדבר האמור צמה שאמר לשנאויו לשון רבים, וחזר לומר לא יאחר וגו' פירוש ואם אין הרשע צא ברבים אלא הוא לבד שונא ולא הצאים אחריו יתחכם ה' עמו באופן אחר ולא יאחר לו בעולם הזה לשלם לו עונשו כדי שלא ירשיע עוד ותאבד תקותו אלא ימנהר לשלם לו מיתה שהוא חייב צה או יסורין כיון שיש לו תקוה שיזכה

צאמלעות צנו"ט), ואומרו אל פניו על דרך אומרו ז"ל (ירושלמי ע"ז פ"ג) שהלדיקים מטעימם ה' סמוך למיתתם מעין עולמם ונפשם שצעה וישנים מתוך שמחה, והרשעים מראה להם הרעה המזומנת להם קודם לאחס מהעולם (אסתר רבה פ' ותמאן המלכה ושתי), והוא אומרו לא יאחר לשנאו אל פניו פירוש בעולם הזה קודם שיעמנו פניו בעפר יראהו תשלומיו ולא יאחר עד צואו שמה:

אור בהיר

קפמ) ויהיה פירוש הכתוב עו"ה ומשלם לשנאויו לאדם שלא רק הוא שונא אלא בניו ובני בניו כולם אין מקוה מהם ולמה א"כ יאריך אפו לו שיעמיד דורות על כן אל פניו להאבדו פי' מאבד אותו מכל וכל, אבל כשראה הקב"ה שדורות הבאים ממנו עמידים לילך בדרך ישר אז לא יאחר לשנאו לא יאריך אפו לו כדי שלא ירשיע עוד אלא אחר שיקום ממנו זרע ימנהר אל פניו לשלם לו, וכל זה מחסדי המקום עליו צ"ה וב"ש:

הפטרת ואתחנן בישיעה פרק מ

נַחֲמֵנו נַחֲמֵנו עַמֵּי יִאמְרוּ אֱלֹהֵיכֶם: ב דְּבַרְנוּ עַל־לֵב יְרוּשָׁלַם וְקָרְאוּ אֵלַיָּהּ
 כִּי מְלֵאָה צְבָאָה כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ כִּי לִקְחָהּ מִיַּד יְהוָה בְּפָלִים בְּכָל־

חטאתיה:
 לאלהינו:
 והרכסים
 דבר: י קו
 בציון השן
 העם: ח יב
 עלי-לך מ
 תיראי אכ
 וזרעו מש
 בזרעו יקו
 ושמים בו
 במאזנים:
 ויבינהו וי
 הן גוין
 ולבנותו:
 ותהו נחל
 נסדך תרש
 לאירקב
 תדעו הל
 הארץ: כב
 וימתחם נ
 אף בל
 ויבשו וס
 שאומרו

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:
 יָא פִינְחָס בֶּן-אֱלֶעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן
 הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת-חַמָּתִי מֵעַל
 בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּקִּנְאוֹ אֶת-קִנְאָתִי
 בְּתוֹכָם וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל

וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ:
 יָא פִינְחָס בֶּן אֱלֶעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן
 כְּהֵנָּה אֲתָב יָת חַמָּתִי מֵעַל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּדַקְנֵי יָת קִנְאָתִי בִּינְיָהוֹן
 וְלֹא שְׂצִית יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

תולדות ובית אהרן והוספות

[יא] סנהדרין פנ. סיפרי נרכה פשמ"ע, ויק"ר פל"ג
 ד, נמדכ"ר פכ"א, מנחמה מרומה ט, סק"י דר"א
 פס"ע, וזכר ח"כ ט: ט: קבל. ר"ג. ר"ח. ר"ב. ר"ל: ר"ל: ר"ע.

רש"י

(יא) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן. לפי
 שהיו השנטיס מצויס איתו א, הראיתס בן פוטני זה,
 שפיטס אזי אמו עגליס לעבודה זרה והרג נְשִׂיא שצט
 ב מישראל, לפיכך צא הכתוב ויחסו אחר אהרן (סנהדרין
 פכ:). **בקנאו את קנאתי.** ננקמו את נקמתי,
 פְּקָדְפוּ את הקָפָה ג שהיה לי לקָפוּף. כל לשון קנאה, הוא
 המתחרה ז נקום נקמת דני, אֲנַפְרְנִי מֵאֲנָט צע"ז:

סחמה צאון פון ברע:

שעשה זה מחמת שקינא על כבודו של משה אחי אבי אביו שהחריס זמרי לנגדו כרלעיל (פסוק ו רש"י ד"ה לעיני משה), בא הכתוב וייחסו אחר אהרן
 לומר שבוה המעשה היה משיב חמה בגודל זכותו, כמו שהשיב אהרן חמת ה' בקטורת, והיה להם לשבחו על זה. וכן אמרין בפרק הגשרפין (סנהדרין
 פכ:). בן אהרן, משיב חמה בן משיב חמה הוא, ופירש רש"י אהרן במעשה דקרח דכתיב (לעיל י"א) כי יצא הקצף, וכתיב (שם יב) ויתן את הקטורת.
 עד כאן מהר"ן בקצת שגיגי. ועוד נראה לעניות דעתי שרבותינו ז"ל למדו זה ממה שלא יחסו רק עד אהרן, והיה ליה ליחסו עד יעקב אבינו, כמו
 שעשה בכני קודח כשנתיחותו על הרוכן (ד"ה י"ג ו ג). אלא שיעקר הכתוב בא לומר שהיה דומה במעשה הזה לאהרן, ושקנאת השם עשתה זאת, לא
 קנאת משה רבינו עליו השלום. (קצור מזרחי): **ב רוצה** לומר רשני דברים הן, חרא שהוא בן פוטני (וכו'), רוצה לומר אשתו של אלעזר היתה
 ממשפחת יתרו, ואביה פיטס עגלים לעבודה זרה, כדפירש רש"י לעיל בפרשת וארא (שמות ז כה). ועוד שהרג נשיא שבט מישראל. והא דנקט רש"י
 שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה זרה, לאו למימרא דפשיטא ליה לרש"י דאבי אמו היה מורע יתרו, אלא לאו דוקא הוא (אלא חרא נקט), כי ספק
 הוא אם אמו היתה מורע יתרו או אבי אמו, (נחרא מנייהו נקט, ועיקר כוונתו לומר שפגום הוא מצד אמו). וק"ל. (ועיין בהר"א מזרחי): **ג דקשה**
 לרש"י דקנאה אינו אלא שנושא עליו שנאה בלב, ופנחס לא היה לו קנאה בלבו על זמרי. ומחרן בנקמו את נקמתי, כלומר דקנאה לשון נקמה. וחו
 קשה לרש"י הוי"ך שייך למכתב אהקב"ה בנקמו את נקמתי. ומחרן בקצפו כו' כלומר דנקמה הוא בא על ידי קצף, משום הכי נקט לישנא דקנאה,
 וכן כל לשון נקמה שכתוב בהקב"ה לשון קצף הוא. וחו קשה לרש"י כיון דקנאה היינו נקמה למה לא כתיב בהדיא בנקמו את נקמתי, ומחרן כל
 לשון קנאה כו' כלומר קודם שעושה נקמה מתחרה בלבו ויש לו קנאה עליו לעשות בו נקמה, אם כן התחלת הנקמה יש בו קנאה, לכך כתיב לשון
 קנאה: **ד המתחרה** לשון חרה. [ועיין שמות טו ח רש"י ד"ה ברוח אפיך]:

מוסף רש"י

[יא] פינחס וגו'. איכא למאן דאמר דאליהו הוא פנחס, דכתיב ביה (מ"א י"ו) קנא קנאתי, וכן פנחסם בקנאו את קנאתי
 (נ"ג קד:): **בקנאו.** קנאה הוא לשון שאדם מתעבר על ריבו או על ריב אחרים (גיטין ז):

אבן עזרא

יא **בקנאו.** קל הנו"ן להקל על הלשון. והטעם כי הוא קנא כקונו. וכתוב על השם כי הוא אל קנא בעבודה זרה (שמות ב ד),
 ולולא הוא שקנא, הייתי מכלה כל ישראל בדבר בקנאתי:

בעל הטורים

יא **השיב את חמתי מעל.** בגימטריא זהו את המלאך של אף ושל חמה (עי' ירושלמי חנניא פ"ב ה"א): **בקנאו את קנאתי.**
 תגין על הק'. לומר שעטרו (עיין זכחיים קא): על שקינא לה'. ג' פעמים קנאה כנגד ג' עבירות שעשו, לזנות וישתחוו ויצמד (פס"י):

ספורנו

יא **בקנאו את קנאתי בתוכם.** שעשה נקמתי לעיני כולם, כדי שבראותם זה ולא ימחו יכופר על אשר לא מיחו בפושעים, ובוה
 השיב את חמתי מעליהם:

אור החיים

יא **לאמר.** נרין לדעת למי יאמר, אם לפנחס, לא היה נרין
 לומר אחר כך לכן אמור, שכבר אמר שיאמר לו
 הדברים, ועוד סדר הדברים יגיד שלא כן הוא. ונראה

וידבר יי ומליל יי ע
 רתחי מעל בני ישראל
 פירוש יונתן א) וקמ"ח חי

מהס מה שצט, כאומרס
 כס

יא פינחס בן אלעזר
 ליחסו, ואולי שנחווין ש'
 שנחווין להשלים ישראל עו
 מישראל צאמצעות העגל, דכ
 העס על אשר עשו את העג
 פנחס בן צנו ופדה נפש כל י'
 את בני ישראל, ול
 ותמצא שאמרו ז"ל צמ
 שהיה אהרן עומד

תורה ומעשים טובים וכו', נ
 אהרן הקלוקל שגס צמיתת
 שנפרך, וכאן רמו ה' כי פנח
 השוב את חמתי. כוונ
 לומר לו שלא יחש

אמצעות זכות, אשר כפה מדי
 כי ה' מתנהג צדק זה, לכן
 סיבה להשיב חמה, והוא א
 מעלם

מעל בני ישראל. פירו
 עליהם, הסיבה מעליו
 לומר מעשה הטוב צדק זה
 כי הכעס הוא ענף היגון והד
 מהשנ

בקנאו את קנאתי בח
 אמר בתוסס, צא ל
 ואמר שהיתה צאם
 הא' שקינא בכבודו ובעלמו

יא פינחס בן אלעזר
 לרבנות נקט כי אע"פ

מבנות פוטיאל מזרע יתרו שפ
 למנוע את עצמו ממעשה זה,
 מי היתיר לאביך ואיך אתה מ
 פיטס עגלים לעבודה זרה וא
 והיה בן אהרן הכהן, ויאמרו
 לעבודה זרה, וזה עשה העג
 כבודו. ורש"י פירש שהיו השנ
 שזה כוונתו כי ע"י שהיו הי
 ויחסו לומר ראה כי איש חסי
 אלעזר בן אהרן היה להם מקו
 הקורה ולא היה חושש לכבו
 משיב חמה בן משיב חמה
 אבות

מקנאו בצולוג - המאור
 יוצא מאור א. הכין המאור

בְּקִנְיָתִי: יב לָכֵן אָמַר הַנְּנִי נָתַן לֹו אֶת־בְּרִיתִי שְׁלוֹם: יג וְהִיתָה לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית פְּהֵנַת

בְּקִנְיָתִי: יב בְּכֵן אָמַר הָא אָנָא גִדְרָ לֵיה ית קִנְיִי שְׁלָם: יג וְתִהִי לֵיה וְלִבְנֵיהוּ בְתָרֵיהּ קִנְיִם פְּהֵנַת עָלָם חֲלָף דִּי קִנְיִ קָדָם אֲלֵהּ

* ר' קטיעא

תולדות ובית אהרן והוספות

[יב] קידושין סו: סנהדרין סס, ויק"ר פ"ג ד, במדבר פ"א ו פכ"א, דבר פ"ה, זכר מ"א סו: רט: מ"ב קל, מ"ג נו: ריד, רכ, רפ, מ"ו כד: [יג] ינמות ק: כמות יג: קידושין סו: ונחם קל: מנחות כ, יוסטמי סנהדרין פ"ט ו, אבות דרבי נתן פמ"א ד, דך ארן זוטא פ"א, כלה רנמי פ"ג, מכלתא נא פסחא פתחא, ימרו עמלק פ"ב, שמור פ"ה, במדבר פכ"א, תנאומא מלוה י, שו"ט פכ"ה פקל"ב, פקדי דר"א פמ"ג, זכר מ"א סו: מ"ג לו:

שפתי חכמים

ה דקשה לרשיי למה כתיב בריתי, הוה ליה למכתב את ברית שלום, ומתוך בריתי שאני נותן לו תהא לו לברית שלום, ומשום הכי לא נכתב בקרא ברית שלום שלא יהא מלת שלום דביקות, אלא הוא כמו מקרא קצר, וכמו שפירש רשיי ז"ל: וד"א מורתי פירש, הוסיף מלת "שחהא לו" לברית שלום, ולא הספיק במלת "הנני נותן לו" הכתוב לעיל, מפני שכחוב אחריו והיתה לו ברית כהונת עולם, שלא הספיק לו מלת "נותן לו" ומלת "בריתי" הכתובים לעיל, יחוייב שיהא גם לגבי שלום כמוחו שפירשו הנני נותן לו את בריתי שחהא לו לברית שלום ולברית כהונת עולם, והוסיף למייד במלת שלום [ואמר לברית שלום], להורות על [מלת] "בעבור", הצריך לו להורות שהברית הזאת בעבור שלום, ובעבור כהונת עולם, ואחר שגלה זה בשלום אין צריך לגלותו ככהונת עולם. עכ"ל: **ו פירוש** ששלח לו חן חן לך על הטובה שעשה לו. כתב הר"א מורתי ויש לתמוה בשלמא לפירוש החכם אכן עזרא שפירש שהשלום ששלח לו הוא שלא יירא מאחי זמרי, שהוא הבטחה, ונפלה בו שבועה לקיים הבטחתו, אלא לפירוש הרב שאמר פירש לו שלומותיו כאדם המחזיק טובה ואין בזה שום הבטחה, מה שבועה נופלת בו עד שיאמר שחהא לו שבעתי זאת לשבועת שלום. ויש לרחוק וליישב רעיקר ברית הוא על כהונת עולם, שעיקר כהנים גדולים הם מזרע פנחס, ואגב הברית מבשר אותו שמחזיק לו טובה ותנות על שעשה עמו טובה, והוא השלום: **ו רוצה** לומר והיתה שהוא לשון נקבה מוסב על ברית דכתיב לעיל מיניה, וברית לשון נקבה הוא. והר"א מורתי פירש, מלת "והיתה" אינה דבוקה עם מלת "בריתי שלום", כי בריתי שלום לא חתיה ברית כהונה, רק היא דבוקה עם מלת "בריתי" שהברית חתיה לברית כהונת עולם כמו שהיתה לברית שלום: * **וואם** תאמר ולמה לא נמשח פנחס כמו שנמשחו אהרן ובניו ויש לחרץ שאין מושחין קטן, ופנחס באותו זמן קטן היה כשנמשחו אהרן ובניו ולפיכך לא שייך למשוח אותו, וכשנעשה גדול לא שייך למשוח אותו ולא נמשחו אהרן ובניו אלא כשנמשח המשכן, אבל למשוח אותו אחר כך לא יתכן. (גוד אריה): **אבל** יותר נראה, כיון שגלו וידוע היה לפניו יתעלה שיזכה בה בזכות עצמו במעשה הגדול הזה, לא רצה למשוח אותו אז, שהיה נראה שלא זכה בה אלא מחמת שהיה מזרעו של אהרן. כי נראה לעניות דעתי שכבר היה גדול ביציאת מצרים, והמדקדק בפרשת ורא (שמות ו כה) ימצאנו. (קצור מודחי):

מוסף רשיי

[יביג] **את בריתי שלום וגו' ולזרעו אחריו.** "נרימי היסה אמו החיים והשלום". שנאמר לפנחס את נרימי שלום והוצנח לו ולזרעו אחרי, הרי שיהא זרעו נחיים (מלאכי ד ה):

אבן עזרא

יב את בריתי שלום. טעמו את בריתי ברית שלום א], כמו בסוף אלהים (תהלים מה ז), ורבים כן הטעם שלא יגור מאחי זמרי, כיון הוא נשיא בית אב. ושכרו שתהיה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וצנח, כי הכהנים הגדולים

אבי עזר

א] **את בריתי שלום.** כי לא ינא כניו או ה"א הדעמ נמלה הסמוכה לאחריה. ועיין לקמן (לד ט) נפנשה מפני אל הארץ כנען:

בעל הטורים

יב לכן. שני פסוקים מתחילין "לכן אמור". הכא. ואידך **לכן אמור לבני ישראל** (שמות ו ח). וזהו שאמר הקב"ה, במצרים גן נעול אחותי כלה (שה"ש י ד) ועתה אחם קרובים לארץ ואתם פרוצים בעריות (במדבר כ כג): **לכן.** בגימטריא מדה במדה: **את בריתי שלום.** שלים כתיב והיא ו' קטיעא בפ"ג דקידושין (סו: כשהוא שלם. ד"א מתנה שלמה אני נותן לו, י מתנות

ספורנו

יב את בריתי שלום. ממלאך המות, כענין עושה שלום במרומו (איוב כה ב). כי אמנם ההפסד לא יקרה אלא כסיבת התנגדות ההפכים. וזה אמנם נחקים בפניחם שהאריך ימים הרבה מאד מכל

שיצייית ית בני ישר: שלם ואעבדיניה מן דחסדוהי ה' למימר ו דאחד רומחא בדרעיו יזכון פהניא לתלת ו

פירוש יונתן ג] ואעבדי: (א). ומייתי הילקוט ועל מלך שאין בהם לא קנאה ושנאה ו ומה שלא תרגם הכי לעיל, ד שנעשה קנאי, ולכן התחיל ב לתרגם, וק"ל: ה] יזכון כד לחיים

למלך בני עמון (שופטים יא כו) ו שלש מאות שנה. וכבר סיפרו

(יב"ג) הודיע הקב"ד על קנאתו אשר עם ישראל לכפר עליהם, שיודיע לישראל שהוא כו שיגיד זה בישראל. ולא אחריו כהונת עולם" כמו אמר "ברית כהונת עולם" לו ברית עם השלום דבק ב

יב לכן אמור. לרין ל שאומר בטמון תחת מאמר לכן, ונכרח לומר (שמ"ו ו ד) אין לכן אלא נשבעתי לבית עלי, ועדיין ולזה יש לומר כי הולרך ו שלא יהיו בניו ראויס לז עוד יתנאר הכחוז על כ כי קודם מעשה זו מזוי ולא נמשח א], ואמר והנה יש צאופן זה שני ד דרך ממנה, דרך מחילה שלא נמשח בזמן משיח ו הכהונה מחדש כדרך שנה היו כהנים, וכפי הדין יש

א] עיין רשיי (פסוק יג). ו

ולכן נאמר לכן אמור ה לו לומר לכן אמר למשה לכן אמור לכל ישראל

סדר פינחס

פרשה כא

מסורת המדרש

א. בדין הוא שיטול שכרו ראה ב"ר עג. ד. דב"ר ב. ז. לעיל כ. כד יל"ש ואחנני תתיר. גדול השלום שנתן לפנחס במ"ר יא. ז. דב"ר ה. טו. תנחומא כאן א. יל"ש נשא תשיא. ראה דרא"ז פרק השלום. שהתורה כולה שלום ספרי נשא מב. גיטין נט: לעיל יא. ז. יב. ה. תנחומא צו ג. תניי יתרו ט. צו ה. יל"ש נשא שם. זוהר: ח"ב לא. נו: ח"ג לה. קעו: ראה ח"א קצט. בא אדם מן הדרך שואלין לו שלום ברכות ז: יז. נר. סד. מכות ג: אבות פ"ד טו. אר"י פכ"ט. ז. דרא"ז פרק השלום. ב"ר צד. ה. זוהר ח"ב כג: ובאמש כך ע"ע מגילה ג. סנהדרין מד. חותמין פורס סוכת שלום ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. דרא"ז פרק השלום. ויק"ר ט. ט. דב"ר ה. טו. תנחומא כאן א. שו"ט ג. א. עיין זוהר ח"ג דנו.

ד א. (כה, יא) 'פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן' אמר הקדוש ברוך הוא בדין הוא שיטל שכרו (שם, יב) 'לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום גדול השלום שנתן לפינחס שאין העולם מתנהג אלא בשלום והתורה פלה שלום שנאמר (משלי ג, יז) 'דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום' ואם פא אדם מן הדרך שואלין לו שלום וכן שחרית שואלין לו שלום ובאמש כך שואלין בשלום שמע ישראל חותמין פורס סכת שלום על עמו התפלה

ה"ה. דרא"ז פרק השלום. ויק"ר ט. ט. דב"ר ה. טו. תנחומא כאן א. שו"ט ג. א. עיין זוהר ח"ג דנו.

א. "וידבר ה' אל משה לאמר, פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן", לא נאמר כאן "ויאמר" אלא "וידבר", בלשון "דיבור", שהוא לשון קשה (מכות יא.), המורה על מדת הדין (ראה בדב"ר ב, ז.), והקב"ה נותן כאן טעם לשכרו של פנחס. שהוא חוזר ומודיע את הידוע שפנחס הוא אשר "השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם", ונותן טעם ואומר "לכן" — בעבור כך — "הנני נותן לוי", כלומר, אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו — זה, "הראוי לוי" (לעיל כ, כד.), מפני שמסר נפשו על הדבר (ראה ב"ר עג, ד.). והביא חיים לישראל.

"לכן אמור, הנני נותן לו את בריתי שלום", ומכאן כי — גדול השלום, שזה השכר הטוב — שנתן — הקב"ה — לפינחס, בעבור מעשהו הטוב שעשה לכבודו של הקב"ה והטובה שעשה בכך לישראל, וזו גדולתו של השלום — שאין העולם מתנהג אלא בשלום, שאין לעולם קיום, ח"ו, אלא בשלום (דא"ז ריש פרק השלום), והתורה כולה — היא (ספרי נשא, מב.) — שלום, ללמד דרכי שלום (גיטין נט:), שנאמר — בשבחה: "דרכיה דרכי נועם, וכל נתיבותיה שלום", ואם בא אדם מן הדרך — מקדימים להיות (אבות ד, טו.) — שואלין לו "שלום", וכן — בעת — שחרית — כשפוגשים באדם — שואלין לו "שלום", ובאמש — בעת ערב, כשנפרדים בני אדם זה מזה — כך, שואלין — זה מזה — ב"שלום", ועוד זאת, "שכל חותמיהן של ברכות — אחרונות, מסדר של ברכות רבות, כאשר באים לסיים ברכות אחרונות שבהן, שהן כוללות את כולן, אינן — חותמים — אלא ב"שלום", קריאת (דב"ר שם) — "שמע ישראל", שורת ברכותיה — "חותמת בשלום" (שם). שכן — חותמין — כלילי שבתות וימים טובים את סדר ברכות קריאת שמע של ערבית: "פורס סוכת שלום על עמו" ... וכן את סדר שמונה עשרה ברכות

חותמין בשלום בן שמעון בן הלפת: שנאמר (תהלים כט), בשלום.

ב. (כו, טו) וגו' הלכה (תוספתא חכם הרזים פ"ש) ברכות נח. תוספתא שם פ"ג. ה. ירו

— התפילה חותמין ב כהנים, שהיא שורה של ב"שלום", "יושם לך שני יא, ז.), שזו כוללת את כו כשבקש הקב"ה לברך את י מחזיק כל הברכות" (שם), שלום, וכמו שדרשו חכ שרכו שם הברכות בפרשו בארץ", מגיד — הכתוב ב ה' יברך את עמו בשל "בשלום", פעם אחת ויהי אתה בעיר", וכאן "בשלום" אלא יתן ברכה בתוך השל — כשה' רוצה לתת לעמ השלום, שהשלום יחזיק ו

ב. "וידבר משה ז משה לפני הקב"ה את שו הלכה — מענין זה, "רו אם ראה — אדם — ברכות נח. עיי"ש) — או מה בלב כל אלו", כי — נבחן וניכר מזולתו במרא להבחין בין זה לזה במשז אחד ואחד (עי' סנהדרין לו

יששכר

מאמרי חדש סיון, מאמר ה, מעלת התורה

בני

דברי המדרש הנזכר לעיל (סימן כה) ואיני יודע באיזה מהן חפץ יותר אם במעשיהם של רשעים וכו', ואיני צריך להאריך כי קל הדברים להבין על פי הנ"ל.

ונראה לי על פי זה יונח לנו להלכה דברי הירושלמי (יומא פ"ח ה"ה) בעסק פקוח נפש, דקאמר אם בא לשאול להמורה וכו' דמגונה השואל והנשאל, ולכאורה יקשה, אם השואל אינו יודע הדין ובא לישאל מה יעשה כיון שאינו יודע הדין אם פיקוח נפש דוחה שבת, והרי גם בגמרא (שם) שאלו לידע מנלן דפיקוח נפש דוחה שבת, ונראה לי לכאור זה, דהכי קאמר דהשואל יודע ודאי דפיקוח נפש דוחה, רק דסלקא דעתיה דזה מסוג עבירה לשמה (והוא כמצוה שלא לשמה), וירצה לכרוח מן העבירה מפני שעבירה גוררת וכו', זה אסור לעשות, כיון דעל כל פנים אין כאן עבירה בעשיה זו ופיקוח נפש הוא כשהיית השאלה, אסור לו לישאל, וגם זה לא נכנס תחת סוג עבירה לשמה רק מצוה הוא, ומי שצוה על השבת לקדשו הוא צוה לחללו בפיקוח נפש, וכשם שמצוה הוא להקריב קרבנות צבור הבאות חובה בשבת ואין זה תחת סוג עבירה לשמה, והבן, וכזה יתבאר הפסוק ושמרתם את חקותי וכו' אשר יעשה אתם האדם וחי בהם (הנה דרשו מזה פיקוח נפש דוחה וכו', הנה מסיים) אני י"י כלומר אין זה בכלל סוג עבירה לשמה רק הוא מצוה, אני המצוה על מצוה זו כשארי המצות, הבן.

תשובת הצדיקים שעושים תשובה מספק), כשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב הוי במעשה הצדיקים חפץ יותר, עיין שם, וכזה פירש נמי הרב הנ"ל דברי התנא (אבות פ"ב מ"א) איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהוא תפארת וכו' עיין שם, וכזה פירש נמי דברי המדרש (ב"ר סב ג) כד דמך ר' אבהו וכו' אמר כל אילין דאבהו (ישעי' מט ד) ואני אמרתי לריק יגעתי וכו' (היינו שהיה סבור שתשובתו היתה לריק כיון שאין צריך), הבן.

ועל פי הדברים האלה יפורש לך המקרא קדש הנ"ל, ויאמר משה וכו' כי לבעבור נסות אתכם היינו להגביה אתכם (כענין ישעי' ה כו) ונשא נם לגוים) במדריגת צדיקים, ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו, רצ"ל הגם לבלתי תחטאו שלא יהיה לכם שום חטא, עם כל זה תהיה יראתו על פניכם, ותהיו מוחזקים בעצמיכם שאינכם יוצאים ידי חובתכם לגדול גדולתו ית"ש, ותחשבו עצמיכם לחוטאים ותשובו בכל פעם אליו ית"ש, ותהיו במדריגת צדיקים גמורים ובמדריגת בעלי תשובה, הבן, נראה לי.

ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני הו"ה (ויקרא יח ה), הנה מן וחי בהם דרשו חז"ל (שבת קלב, יומא פ"ה): פקוח נפש דוחה את הלאוין וחי בהם ולא וכו', והנה מסיים על זה אני י"י ולא נודע הכוונה, ונראה לי לפרש על פי מה שפירש הרב בעל שו"ת פרי עץ חיים במשנה (אבות פ"ד מ"ב) בן עזאי אומר הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העבירה שמצוה גוררת מצוה ששכר מצוה וכו', ופירש על דרך שאמרו רז"ל (בנזיר כ"ג.) אלא אימא גדולה עבירה לשמה כמצוה וכו', ואף על פי כן האדם בכחירתו יותר טוב לו שיבחר לעשות מצוה אפילו שלא לשמה (כמו שאמרו רז"ל (פסחים ג:) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה שמתוך וכו') משיעסוק בעבירה לשמה, משום שסגולת המצוה שגוררת מצוה ויבא לידי מצות רבות לשמה, וסגולת עבירה לגרור עבירה ויבוא ח"ו לידי עבירות שלא לשמה, והנה בזה מובנים דברי בן עזאי, וכן מפרש (כזאת) [בזאת] דברי רבי (אבות ב א) איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה וכו' מן האדם, יבואר בזה גם כן

ז **בפרשת ואתחנן** (דברים י יא) ושמרת את המצוה ואת החקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם, הנה דרשו חז"ל (עירובין כב.) היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, הנה לפי זה לא יתכן כל כך אומרו אשר אנכי מצוך היום לעשותם, כנראה מזה שהקב"ה מצוינו היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם והנה הדבר הזה אין תלוי בנו, רק נאמן הוא בעל מלאכתנו שישלם שכר לעושי רצונו, והנראה לפרש על פי מה שכתב הרב הגדול חיד"א זלה"ה הא דקיימא לן (קדושין לט:) שכר מצות בהאי עלמא ליכא זהו דוקא שכר המצוה גופה, אבל התוספת ודקדוקי המצוה ומילי דחסידי שאדם מוסיף בכל מצוה גם מה שלא נצטווה על פי הדין, נהנה האדם משכרם גם בעולם הזה, וכזה יונח לי דברי המקרא

המקרא קדש הנ"ל, ושמרת את המצוה וכו' אשר אנכי מצוך (היינו דוקא מה שאנכי מצוך המצוה כצורתה, בזה הוא דוקא) היום לעשותם (ולמחר לקבל שכרם, כי שכר המצות בהאי עלמא ליכא, מה שאין כן מה שאתה מוסיף גם מה שלא נצטווית תקבל שכרם גם בעולם הזה), ובמקום אחר כתבנו, כפי הנראה גם במצות דרבנן כך הוא ההלכה, ידובר אי"ה במאמרי חנוכה. L

76 (כח) ועל פי זה פירשנו מאמר חז"ל אצל אברהם אבינו (בראשית יג ב) ואברם כבד מאד במקנה וכו' וילך למסעיו וכו', דרשו חז"ל (ב"ר מא ג) בחזרתו פרע הקפותיו, יש להתכוונן בדבריהם למה אמרו לשון הקפותיו ולא חובותיו או הלואותיו, ונראה לפרש על פי מה שכתבתי כמה פעמים ג) שעל ידי המצוה שהאדם עושה כתיקונה על פי הגבול שגבלה התורה מדותיה וקצבותיה של המצוה, על ידי זה מתקנים ומאירים אור הפנימי של הנשמה, ועל ידי הדברים הנוספים דקדוקי המצות ומילי דחסידי שהאדם עושה בכל מצוה מבלי גבול על ידי זה מאירים האור מקיף של הנשמה (כי כל נשמה יש בה מקיף ופנימי כמו שכתבתי כמה פעמים), והנה לפי הדברים הנ"ל הנה עד היום לא היה לאברהם גדולת עולם הנה מקנה וכסף וזהב, והן היום שנתגדל במצרים בעושר הנה לבל יחשבו בני דורו שכל פעולת התורה והמצות הוא רק לקבל שכר בעולם הזה, הנה בחזרתו פרע הקפותיו, גילה לעין כל אורות המקיפים שיש לו (פר"ע לשון גילוי כמו (במדבר ה יח) ופרע את ראש האשה) על שעושה כל מצות התורה בחומרות דברים נוספים ובמילי דחסידי, ממילא מקבל שכר גם בעולם הזה. L

כט) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב (דברים לג ז), הנה לכאורה וכי ציווי משה הוא זאת התורה, הרי זאת היא ציווי הש"י ומשה הוא שליח וסרסור, גם אומרו מורשה הוה ליה למימר למורשה, גם אומרו קהלת הוה ליה למימר לקהלת, גם צריך להבין למה אמר קהלת יעקב הוה ליה למימר

לבני ישראל כמו בכל מקום, ונראה לי לפרש על פי מה שאמרו רז"ל (סנהדרין צט:) כל המלמד את בן חבירו תורה כאילו ילדו, (למדוהו מן המקרא (במדבר ג א) אלה תולדות אהרן ומשה ולא קחשיב רק בני אהרן, ללמדך כל המלמד וכו'), הנה כתב בזה הרב הגדול חיד"א זלה"ה (כסא זוד לב:) אשר זכות הרב המלמד עומד להתלמיד כאילו היה אביו ע"ש, ובזה יובן לי אומרו בתורה אלה תולדות אהרן ומשה, להקיש משה לאהרן, מה אהרן זכותו קיימת לבניו, כיון שהם יורשיו יורשים זכותו ג"כ, כן זכות משה עומד להם כיון שהם תלמידיו הוה כיוורשים, והנה אמרו רז"ל (תענית ה:) יעקב אבינו לא מת, והקשו וכי בכדי חנטו חנטיא וספדו וכו', אמר ליה מקרא אני דורש (ירמי ל י) אל תירא עבדי יעקב וכו' ואת זרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, עד כאן, והנה הקושיא במקומה עומדת וכי בכדי חנטו וכו', ופירשנו ד) דהנה הש"י נוצר חסד לאלפים, היינו ב' אלפים דורות של הצדיק, דהיינו הבן של הצדיק יש לו זכות גדול של הצדיק, ושוב בן בנו הוא רחוק קצת מהצדיק הנה נתמעט הזכות מעט, וכן בדור הג' והד', אבל על כל פנים הזכות קיים עד אלפיים דורות, אבל על כל פנים הא ודאי שאינו דומה זכות בן הבן לזכות הבן, וכן בשארי הדורות, אבל ביעקב אבינו הנה לא נאמר בתורה מיתה, להורות שיעקב אבינו לא מת היינו באותה בחינה שהוא אבינו"ו לא מת, ולא קחשבינן ביה דורות רק נקרא אב לכל אחד מישראל לדורות עולם, וזכותו קיימת לכל אחד מישראל לדורות עולם כאילו הוא אב ממש, והנה משה רבינו שלמד תורה לכל ישראל הנה זכותו קיימת כמו זכות האב לבן, והנה אמרה התורה במקרא קדש הלזה תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, כל קהלת יעקב המה יורשים של משה כמו בניו ממש ולא קחשבינן דורות כמו דלא קחשבינן אצל יעקב, כמו שיעקב אבינו (באותה בחינה שהוא אבינו) לא מת, כמו כן משה רבינו (באותה הבחינה שהוא רבינו ונחשב כאב) גם כן לא מת ולא קחשבינן דורות, הבן, וכאלה הדברים יהיה לך ברמו מה שאמרו בזה (ת"י כט.) יעקב ומשה בחד דרגא סלקי משה מלגו ויעקב מלבר, יעקב בבחינת תפארת סוד עיקר הגוף בבחינה זו הוא אבינו, ומשה בבחינת הדעת הוא רבינו.

והיה

ג) עיין תשרי מאמר י' סימן ז' באריכות, ועיין אגרא דכלה שלח נה ע"ג, ועיין כנפי יונה א ע"ב.
ד) עיין שבתות מאמר ט סימן ד.

שבועה זכו פנחס וזרעו, לזה אמר בדין הוא שיטול שכרו, דמן הדין נמי זכה, וכמו שביארנו דמלבד שזכה מכח השבועה, זכה נמי מכח שהוא יתברך הנותן, וגם דחביב ליה, וכמו שאמר הננ"י נותן ל"ו כאמור.

ועוד אפשר לומר דלדעת רבינו חננאל האשה שהעדיפה לעשות מלאכה יותר מהראוי לה, ההעדפה על ידי הדחק הוא לעצמה, דקיימא לן כרבי עקיבא¹²⁸, כמו שכתב הרא"ש בפסקיו פרק מציאת האשה¹²⁹ והטור באבן העזר סימן פ"ו, וכבר רז"ל¹³⁰ והמפרשים משו"ל ימשל"ו בנו דאנן עם קב"ה כדין אשה לבעלה, ואם כן מעשה ידינו תחת מזונותינו, ולדעת רבינו חננאל העדפה על ידי הדחק דילן היא, כאשה דהויא לעצמה, והשתא גבי פנחס הויא העדפה על ידי הדחק, שמסר עצמו ממש, ופשיטא דבכגון זה לעצמו, וראוי ליקרא שכר, ולא דמי לשכר מצוה אחרת דמדינא לא לנו, כי מעשה ידינו תחת מזונותינו, ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, אך הא דפנחס הוא מדינא דהעדפה על ידי הדחק דהוי לעצמה, וזהו שנאמר פנחס בן אלעזר בן אהרן, שפרחה נשמתו ובא לו נפש נרב ואביהוא, וזהו בן אהרן, ומינה דהיה העדפה על ידי הדחק עצום, ולכן אמר הקב"ה בדי"ן הוא שיטול שכרו, מן הדין ולא מתורת חסד. L

ואפשר לרמוז במאמר הכתוב הנני נותן לו את בריתי שלום, ונבין מה שאמרו בזוהר בלק דף ר"א ע"ב, דהווי יתבי רבי שמעון וחבריא, אשר שם צפורים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם, וכי אתא רבי פנחס בן יאיר גבייהו אמר רבי פנחס, טורח סגי הוה לאינן עופי בקדמיתא, וטורח בעלי חיים לא בעינן, דהא ורחמיו על כל מעשיו כתיב¹³¹, אמר רבי שמעון, אנא לא אטרחנא לון, אבל אי קב"ה חס עלן לית אנן יכלין לדחיא מתנן דיליה, עד כאן לשונו. ואפשר דלית אנן יכלין לדחיא מתנן דיליה דאמר רבי שמעון היינו כלפי מה שנאמר ושונא מתנות יתיה¹³², לזה אמר לית אנן יכלין לדחיא מתנן דיליה, דכלפי שמיא לא נאמר זה, דאשריו הזוכה דמשיא מיהב יהבי ליה, כי הוא חיינו ואורך ימינו, ויען דרבי פנחס בן יאיר לא היה נהנה משום אדם, ומשעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו, כמבואר בש"ס פרק קמא דחולין¹³³, ושם נאמר דרבי הוה מסרב ביה והיתה הפציר¹³⁴ לאכול אצלו, וגבה טורא בינייהו, לזה אמר רבי שמעון אל רבי פנחס, דאף למדרגת חסידותו לא שייך כלפי מעלה, לית אנן, כמוני כמוך אשר אין אנו נהנין משום אדם, יכלין לדחיא מתנן דיליה, כי כל הוייתנו היא ממנו יתברך, ואפשר שזהו שאמר הכתוב דאתינן עליה לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום,

128. בנדרים ע"ה ע"א. 129. סימן ב'. 130. עיין סנהדרין ק"ה ע"א, אשה שגירשה בעלה וכו', ועוד. 131. תהלים קמ"ה, ט'. 132. משלי ט"ו, כ"ז. 133. דף ז' ע"ב. 134. על פי שמואל א י"ג, כ"א.

דיש לדקדק דתיבת א לכן אתן לו את בריו דהכונה כי להיות דפ על ידך, כי אז מתקי ואין כאן ושונא מתו המות, שיהיה חי וקי יחיה, ואיל

ולחבין קצת מאמ אפשר בן שלשים יום, ואמרו ו חודש כאן וחודש ב חטא ואפילו הוא יכו לשונם, ואם תאמר ו פתוי היו שמחות שו עד כאן לשונם. ולמ למיתב טן דו וכו' והכא רבי פנחס אמו וזה מורה דאתי עלה לא מטרחנא לון, כ משום צער בעלי חיי הוא לית אנן יכלין ו נותן מתנה זו, ואם ו וזהו שאמר לית אנן לצער בעלי חיים, וז בעינן, ודייק לומר ל בזה לפנינו משורת מתנן דיליה, דלא שי שאנו חוששין על נ וכפי זה בין רבי שמ דמעצמם עושין, וד עושות בלי פתוי,

נמשך לזה אפשר יהושע בע

135. על פי יומא פ"ח ע

שכר, והלא בעקדת יצחק לא הצמיחו בשום יעוד כלל ושמע לו.

והנראה לי בזה, על פי המבואר דאמרו חז"ל (קידושין ל"ט:): שכר מנחה צהאי עלמא ליכא.

וכתבו המפרשים (שבת מ"ט א' וס' ס"ג, ראש דה להחיד"א פ' פינחס) היינו דוקא מה שמחויב, אבל לא מה שהוא עושה יותר מן החיוב. ויאל להם זה מבצא קמא דף ט' ע"ב דמסיק שם הגמרא עד שליט משלו, מכאן ואילך משל הקב"ה, עיי"ש בפירוש רש"י (ד"ה מכאן) (ס'). ואף דאז צימי האבות עדיין לא קבלו התורה והיו הכל שלא בחיוב, מכל מקום הרי מבואר אללי בדרוש (בפרשת יתרו ד"ה ומשה עלה) בשם מהר"ל מפראג זנוק"ל בספר תפארת ישראל פרק כ', דאצרהם היו כמנחה ועושה, משום דתורת חסד נקראת (משלי ל"א, כו), ומפני זה אצרהם שמדתו חסד ראוי מלד עמנו אל התורה, לכן קיים כל התורה כולה מעמנו שזה מדתו מעמנו הוא הטוב והחסד כידוע שהיה גומל חסד, ולכן אצרהם שהיה מוכן לגמרי אל התורה וכאלו היה מנחה, ולפיכך כתיב אללו (בראשית טו, ה) עקב אשר שמע אצרהם בקולי וישמור משמרתו מנחותי חקותי ותורותי, ע"כ דבריו. ועיין מה שכתבתי שם על פי זה בארוכה.

והנה לפי זה יתכן דהיה חפץ השי"ת ליתן לאצרהם טוב העולם הזה גם כן, וחיבה תכמתו ית"ש שלא להיות צחנם לאצרהם אהבנו, שלא להיות נהמא

(מהל"ס לז, יא) ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, על פי שכל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו וכו' (ברכות י"א:), ופירשו המפרשים הואיל וחנינא בני די לו בקב חרוצין שהיה לו מדת הסתפקות להסתפק במעט אשר לו, בזכות זה ניזון כל העולם בשבילו. וזה שאמר הכתוב ודורשי ה' לא יחסרו, שיש להם מדת הסתפקות, לכך כל היא טוב, והבן עיי"ש (ש"ס). מה שאין כן אם היה נשפע בהרחבה, לא היו משתמשין במדת הסתפקות כי לא נלך להם, והיו העולם חסר טובה וברכה והבן. אבל אצרהם נתן עיניו ולבו על רוב הטובה שקבל שלא יחזיקו לעמנו, כי לו ראוי ודי רק מעט מן המעט והשאר ישפיע לאחרים, ונמלא שהיה לו מדת הסתפקות צעת שקבל רוב טובה, וזה יותר נפלא ותכמה נפלאה ולא חסר העולם טובה וברכה. והיינו ואצרכך ואגדלה שמך ותקבל רוב טובה, ומכל מקום והיה צרכה שיצרכך כל העולם על ידך, (א) והבן.

16 ויילך אברם כאשר דבר א"יו ה'. כבר עמדו המפרשים מה דמשנה מאמירה לדבור, דלעיל (בראשית יב, א) נאמר 'ויאמר' ה' אל אברם לך לך. ועוד דכאשר דבר אליו ה' הוא שפת יתו, דכבר נאמר ויאמר ה' אל אברם לך לך וגו'. והנראה לי בהקדים לפרש ואעשך לגוי גדול (שם שם ט, ב), דקשה וכי אצרהם חסוד היה שלא ישמע למנות ה' בלי הצטחת

— דרש משה —

תורה. (א) וז"ל שם: ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב, ע"פ שכתבו המפרשים לפרש כל העולם כולו לא ניזון אלא בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובים כו'. ר"ל הואיל וחנינא בני די לו, דהיינו שהיה לו מדת הסתפקות בזכות זה ניזון כל העולם כולו ע"כ המפרשים. ויש לדבר בזה דיבור רחב, דהיינו בזכות זה של מדת הסתפקות לבד של רבי חנינא בן דוסא ניזון כל העולם ולא נצרך לשום שאר הצדקות לזה של רבי חנינא בן דוסא כי די בזה במה שדי לו דבר מועט כזה ולא עלה בלבו שום הרור על הבורא ית' בשום פעם לומר מה נשתנותי מכל בני אדם למעט פרנסתי כ"כ לחיות בדוחק גדול כזה וכי אני גרוע מכל אדם

שבעולם. וגם לא עלה בלבו שום קנאה מעולם על שום אדם, רק די לו ונותן שבת והודאה על הסתפקות הזה בלב שלם, זכות זה בלבד יש בו כדי להשפיע לכל העולם בהרחבה, מדה כנגד מדה. הוא די לו בצמצום גדול כזה ראוי להשפיע לכל העולם בהרחבה גדולה שיהיה די לכל העולם, ומהא דטבא ליה עברין ליה, כי הוא די לו ולא ביקש יותר ונהנה יותר ממה שבני העולם מתפרנסין בהרחבה, וע"כ היה טובה בעולם בכל הענינים בענבים בזיתים במשא ומתן וברכה וטובה בכל מעשה ידיהם והיו הכל טוב, והיינו ודורשי ה' לא יחסרו, שיש להם מדת הסתפקות, לכך הוא טוב והבן. (ב) וז"ל: מכאן ואילך, מה שיזסיף בהידור יותר

צינונים: (ג) עי' לקמן בפ' ויצא עה"פ ויברך ה' אותך לרגלי, וע"ע בפ' וישלח בחי' זה על יעאע"ה עה"פ ואתה אמרת היטב איטב, וע"ע בריש פ' וישב ר"ה עוד יתבאר (השלישי), וע"ע בפ' צו בטעמים לשבחה"ג ר"ה באופן אחר, וע"ע ביש"מ ג"ך איכה א' ו' ד"ה זכרה ירושלים וכו'.

דכיסופא, ובשכר מצות אי אפשר, דשכר מצוה זהאי עלמא ליכא, לכך אמר לו רק בדרך ענה ולא בצווי, כמו שפירש רש"י בפרשת שלח לך (במדבר יג, ב) לדעתך, איני איני מצוה לך, והכוונה, כדי שיוכל לקיים גם כן מצות התלויות בארץ. והנה מה שהולך להביא עצמו לידי חיוב, על זה שכרו בעולם הזה, דהא אינו מחויב בכך, והיינו שאמר לו השי"ת ואעשך לגוי גדול וגו', דעל הליכה זו תקבל בעולם הזה, והבן. ולפי זה פירוש רש"י בכאן להנחתך ולטובתך בקנה אחד עולה עם מה שפירשתי על פי פירוש רש"י בפרשת שלח לך ודו"ק(בא), ועל כן נאמר לשון אמירה, דאמירה לשון רכה, ששייך יותר על בקשה וענה, ודבור שהוא לשון קשה, שייך טפי על צווי וגזירה שהאדון גוזר על עבדו.

גברא לחוד וחובת מנח לחוד, רק שניהם ביחד אס לובש בת ד' כנפות עם צינית כנודע (מנחות מ"א), אמאי כיון שרצה הש"י שילכו ישראל בצגד של ד' כנפות עם צינית, דהא בעידן ריתחא מענשינן עלה, כמו דאמר מלאכא לר' קטינא במסכת מנחות (שס), ועיין בתוספות שם (ד"ה ענישתו) (בב), אס כן למה לא צוה השי"ת שילכו ישראל בד' כנפות עם צינית כיון שרצונו בכך, ובפרט מצוה רצה כו שכל המצות תלוין בה כמו שאמרו רז"ל (שם מ"ג: (בב), וכמו שנאמר (במדבר טו, לג) וזכרתם את כל מצות ה'. ונראה לי דהיא הנותנת משום שהיא מצוה גדולה, רצה השי"ת שיהיה לישראל ממנה שכר גם בעולם הזה (בב), ודו"ק. L

ונקדים עוד, דזקני מהרש"א ז"ל כתב בחדושי אגדות (פסוק י"ד. ד"ה וא"ל) למסכת סוטה סוף פרק אי' על אמרס ז"ל שאמר ית"ש למשה כלום אתה מבקש ליכנס לארץ אלא כדי לקיים מצות התלויות בארץ, מעלה אני עליך כאלו קיימתם, ע"כ. והקשה, הלא אסור לעשות על מנת לקבל פרס (אבות א, ג), אס כן מה מעלה אני עליך שייך בזה. ותירך, דמה שרצה להביא את עצמו לידי חיוב ראוי לעשות על מנת לקבל פרס, ע"כ דבריו. ולפי זה היה יכול אברהם לכונן בזה משום הפרס. ומספר הפסוק גודל נדקתו של אברהם אבינו ע"ה, וילך כאשר דבר אליו ה', כאלו דבר אליו, דהיינו צווי, דאז היה אסור לעשות על מנת לקבל פרס, אף כאן שהיה רק אמירה לא עשה כלל לשום הנאה ופרס, רק משום שהבין שרצונו של ית"ש בכך אף שלא צוה, והבן כי נכון הוא.

וידהי כאשר הקריב לבא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, אמרי נא אחותי את וגו', ותקח האשה בית פרעה. הנה ענין שרה בלקיחתה לפרעה נראה לי, כי הנה אברהם סמך על הנס שיעשה השי"ת להצדיקת, אף שאין סומכין על הנס (פסחים ס"ד:), אין למדין אפשר משאי אפשר (פסוקי (בב)). והנה חילול השם לא היה בדבר צמה שלא מסרה נפשה להריגה, כי סברו שבאמת אחותו היא, והנה אחר כך כשנעשה הנס, אדרבא נתקדש שם שמים, מדמכו על הנס וגם עלתה בידם. אך כשתאמר אשתו היא, ויסמוך על הנס שלא תבעל, אז ביני וביני יתחלל שם שמים ח"ו צמה שתמסור עצמה לפרעה, והחיוב על הצדיקת הלזו לקדש שם ה', ואי שלא תמסור עצמה ויסמוך על הנס שלא תהרג, מכל מקום חשב דילמא יהרגו אותו והוא לא היה לדיק בעיניו, מחמת שנכנס יפיה בלבו כשראה בצוהה שלה במים (מנחות לך ה).

← **ועל פי מה שכתבתי דעל התוספת מגיע שכר בעולם הזה,** אמרתי הטעם על מה שצינית אינו חובת

— דרש משה —

תניא אידך וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' שקולה מצוה זו כנגד כל המצות כולן. (מד' ע"כ לא צוה אותם בחיוב ללבוש טלית של ד' כנפות כדי שכשיקיימו ישראל המצוה מרצונם הטוב יקבלו שכר גם בעוה"ז. (מד' אין סומכין על הנס כשאפשר לעשות פעולה בדרך הטבע, משא"כ אצל אברהם שלא

על שליש יפרע לו הקב"ה בחייו. (בא) דכיון דהולך לדעתו (כלי ציווי מהקב"ה) כדפירש"י בפ' שלח, לכן הוי להנאתו ולטובתו (כדפירש"י כאן) דיכול לקבל שכר בעוה"ז, והיינו ואעשך לגוי גדול. (בב) וז"ל: ענישתו א'עשה' כי האי שאין אדם חייב לקנות טלית המחוייב אם אין לו. (בג) בגמ' שם:

יג א וידבר יהוה אל משה לאמר:
ב שלח לך אנשים ויתרו את ארץ
כנען אשר אני נתן לבני ישראל
איש אחד איש אחד למטה

א ומליל יי עם משה למימר:
 ב שלח לך גברין ויאולון ית
 ארעא דכנען די אנא יהב לבני
 ישראל גברא חד גברא חד
 לשבטא דאכהתוהי תשלחון כל

תולדות ובית אהרן והספוד

[3] ענינה טט, טוטה לד, יחזעמי טוטה פ"ו ה, ממדכ"ר פט"ו, שהס"ר פ"א, קה"ר פ"א יג, אליהו רבה פכ"ט, וזר ט"ג קטו: קטו.

רש"י

שפתי חכמים

(3) שלח לך אנשים. למה נסמכה א פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקחה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר (מנחמה ה):
א שלח לך. לדעתך ב, אני איני מצוה לך, אם תרצה שנת, לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו, כמה שנאמר (דברים א כג) ותקרבון אלי כלכם וגו', ומשה נמלך בשכינה, אמר אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר (שמות ג יז) אעלה אתכם מעני מצרים וגו', חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות ג בדברי מרגלים, למען לא ייךשוק

א הכי מקשה רש"י למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים לבר, והיה לו לסמוך גם כן לפרשת קרת, והיה לו להקדים מחלוקת קרת ואחר כך מרים ואחר כך מרגלים, שהיה מחלוקת של קרת בתצורות היה (רש"י דברים א א) אבל ענין מרגלים בפארן היה (פסוק ג) ונכתוב (לעיל יב טו) ואחר נסעו הם מחצרות ויחנו במדבר פארן. ומתוך לפי שלקחה כו' ומשום הכי כתב הפרשיות שלא על הסדר כדי לדרוש זה, ואם היה כותב על הסדר אף על פי שהיה מקדים (מרגלים למרים) [למרגלים] לא היה יכול לדרוש זה, ולמאן כסדר הם נכתבים. (הר"א מורח). **כבר** כחבתי כמה פעמים שאין הרב כותב טעם על הסמיכה אלא אם כן יש בכחוב איה יתור או שני לשון וכיוצא בזה, המורה שהכתוב מקפיד על הסמיכה, אף בכאן מה שכתב וישלח אותם משה ממדבר פארן (פסוק ג) הוא מיוחד, דהא לעיל מזה (כ טו) כתיב ויחנו במדבר פארן ופשיטא דמשם נשתלחו, אלא ודאי שהכתוב הודיע לנו מקום השליחות לומר לנו שאף על פי שמחצרות נסעו ובאו למדבר פארן והיה להם לקחת מוסר ואפילו הכי חטאו. ושלא כפירוש הר"א מורח. (נחלת יעקב): **ב דקשה** לרש"י הלא גלוי וידוע לפני השם שעתידים לחטוא על ידי שליחות זה, אם כן למה צוה להם השם יתברך שישלחו מרגלים לפנייהם שעל ידם יבא פורעניות להם שלא יבאו לארץ ישראל, כי ימותו במדבר, ועל זה פירש אני איני מצוה לך. והר"א מזרחי פירש מלח שלח קריוש ולא מלח לך, וכיון דכתיב (דברים א כג) ותקרבון אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו וגו', ובודאי נמלך משה בהקב"ה ובאתה החשובה שלח, ובהכרח הוא נתינת רשות ולא ציווי, כיון שהוא חשובת שאלה, מורה הוא על נתינת רשות ולא ציווי. ומלח "לך" צריך לפרש, או ררך הלשון כך הוא, כמו הגשם חלף הלך לו (שה"ש ב יא), או לררוש כשדאה הקב"ה את המרגלים שעתידין לחטוא קרא אותן לשמו של משה שלח לך וגו', וכשראה הקב"ה את הזקנים שמעשיהם כשרים קרא אותן לשמו, שנאמר (לעיל יא טו) אספה "ל"י שבעים איש. (ר"א מורח): **ג וכדאמרינן** (עבודה זרה נה) הבא ליטמא פוחחין לו. (מנחת יהודה): **אין** הפירוש שישראל יטעו בכוננת דברי המרגלים, אלא הכי פירושו, מהו המקום לטעות, דברי המרגלים הם המקום לטעות, שהמרגלים יטעו, והיינו ארץ אוכלת יושביה (להלן פסוק לב) שטעו המרגלים בזה, וכמו שפירש הרב שם. (נחלת יעקב):

מוסף רש"י

[3] ויתרו. "וימירו בית יוסף". על ידי אמרים, ויתורו את ארץ, נאמר במרגלים עלנמס (שופטים א כג):

אבן עזרא

ב שלח לך. כתוב שהשם אמר לישראל עלה רש (דברים א בא), והם אמרו נשלחה אנשים (שם שם כב), אז אמר השם שלח לך אנשים: וטעם אנשים. שהם ידועים גבורים, וכן כלם אנשים, וחזקת והיית לאיש (מ"א ב ב), כי איש היה: ויתרו. ויחפשו, וכן ולא תתורו (להלן טו טז):

בעל הטורים

ב שלח לך. סמך מרגלים למרים, בשביל לשון הרע שספרו (במדבר טו טו): **שלח לך אנשים.** ס"ת חכם. שיהיו אנשים חכמים וצדיקים (שם טו ה): **שלח לך.** רמז למנין של"ח שנים ישלחו ויצאו בגלות, שבג' אלפים ושל"ח שנים חרב הבית (ע"ז ט). וכן שלח מעל פני יוצאו (ידימה טו א):

ספורנו

ב שלח לך אנשים. אל תניח שישלחו הם, כמו שאמרו לעשות באמרם (דברים א כב) נשלחה אנשים לפנינו, שמא ישלחו הירוטות בלתי מכירים שבח הארץ ויספרו בגנותה, באופן שישבשו ישראל אל ה' תועה, ולא ישובו בתשובה כמו ששבו אחר כך, באמרם (שם א מא) חטאנו לה'. וזה, כי המרגלים ששלח משה, אף על פי שהרשיעו להניא לב העם מחסרון אמונתם באל שדי, מכל מקום הכירו וסיפרו טובת הארץ באמרם וגם זבת חלב ודבש היא. וכן העיד באמרו (דברים א כה) ויקחו

רמב"ן

(ב) שלח לך אנשים. לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח. לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו, כמו שנאמר (דברים א כב) ותקרבון אלי כולכם

א וידבר ומליל יי עם
 דאנא יהיב לבני ישראל
 פירוש יונתן א גוברין חד

המרגלים למען לא יירשוה
 ויש כאן לשאול, אם כן מ
 ייטב בעיני הדבר (רבו
 הארץ הטובה היא אם רע
 מתחלה שהיא טובה ורחבה

א וידבר וגו' לאמר.
 כיון שהדבור אינו אלא
 לומר שהדברים נאמרו לו מ
 צדל תאמר (יומא ד): גם של
 בדבר ויאמרו כי דעמו כדו
 כן צוה

גם כדי שישמעו לו לשלו
 יעכבו על ידו, כשדעו
 רבותינו ז"ל (טוטה לד): שפ
 מצוה על הדבר, חפץ ה' שי
 מפי עליון, אולי ירגישו כי

ב שלח לך אנשים
 ורבותינו ז"ל אמרו:
 וקשה למה יסכים ה' על
 ויפיע מאמו

וזהבין הענין אפיר
 הרעה הגדולה

המעשה אין זו רע, כי ה'
 אנשים מרגלים וירגלו הא'
 מכוער מזד עממו, ואם מז'
 הלא מצינו שנבחרו על כ'
 הכתוב עליהם "כול

[א] לשון הכתוב (איוב

(ב) שלח לך אנשים
 נשלחה לפנינו אנשי
 להנאתינו ולטובתינו, ואמ'
 כי לך דווקא יהיה השליחו
 לטובתם כי ע"י שליחות
 שיהיה חי עוד ארבעים ש'
 את העשוי למלכי שבעה

דבר אחר שלח לך אני
 אם האנשים כשרי
 באנשים חניפים המראים
 למען כחש, על כן אמר

יקראו לצולו - במאור

מכון במאור

אֲבֹתָיו תִּשְׁלַחוּ כָּל נְשִׂיא בְהֵם: וַיִּשְׁלַח יְהוָה
וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן
עַל־פִּי יְהוָה כָּל־אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי־

וַיִּשְׁלַח יְהוָה: וַיִּשְׁלַח יְהוָה
מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן עַל
מִימָרָא דִּי פְלִהוֹן גְּבָרִין רִישֵׁי

תולדות ובית אהרן והוספות
[ג] אטם דרכי נתן פל"ה, ממדכ"ר פט"ז ה.

רש"י

(ג) על פי ה'. צרעותו ה'. שלח עכב על ידו: כלם
אנשים. כל אנשים שנמקרא לשון חשיבות ה', ואותה
שעה כשרים היו:

שפתי חכמים

ד פירוש ולא בגזירתו של השם, דשליחותו זו לא היה רק לרצונם. ואין
לפרש דעל פי ה' א"אוחם" קאי, כלומר שהשליחים היו על פי ה' שגור
מי ומי יהיו, אף על פי שהשליחות לא היה על פי ה'. שהרי ביריתן לא
הזכירה כלל עדיין, ואם כן היאך יאמר וישלח אותם, שהכניו מורה על
הנוכחים לעיל, ואדרבה בהליכתן היה לו לומר על פי ה', אלא "אוחם"
קאי אסתם אנשים שהוכרו (ו) (פסוק ב) שהיה ברצונם, ופירוש על פי ה'
ברשותו ולא בגזירתו. (ר"א מורחי): ה פירוש כל סתם אנשים לשון חשיבות הוא (ו)כשיבאו במקום תואר כמו הכא, וכמו וחזקת והיית לאיש
(מ"א ב. ב). אבל כשלא יהיו במקום תואר, כמו ויאמרו האנשים (כראשיה יט יב), ואת האנשים אשר פתח הבית (שם פסוק יא), שלח לך אנשים (לעיל פסוק
ב), כולם לשון אנשים ממש הם, ולא חשובים. (ר"א מורחי):

אבן עזרא

כל נשיא בהם. כל אחר הוא נשיא בהם א. או תהיה מלת אחד מושכת עצמה ואחרת עמה, וכן ושנים אנשים שרי גדודים
היו בן שאול (שי"ב ד, ב), ורבים כן:

אבי עזר

א כל נשיא בהם. הרב מביא ראיה שמנינו מקראות שחקר בהם מינה אחת, ומענינו יובן חסרונם, כמו היו בן שול (ש"ד ד ט, ט) חקר "שר", כן
כלן חקר אחד. אף שנוכל לומר שחקר מינה אחרת המורה על ענינה, אבל הרב חפס חיצת "אחד" כיון שנמשך עמו ואין חסרונה מ"כל":

בעל הטורים

ג וישלח אותם משה. ס"ת חמה, שאמר להם הכניסו חמה לעיר שלעולם יכנס אדם בכי טוב ויצא בכי טוב (חעני"י):
ראשי בני ישראל הטה. המה עולה ג'. מלמד שהיו שרי חמשים:

רשב"ם

ב כל נשיא בהם. עיקר פשוטו כן. כל אלה שנים עשר אנשים
תקח מאותם שציראל שנשא אותם לנס ללכת, שחכריו [לשאלו] את
העם מי האיש שירצה ללכת לרגל את הארץ, ומאותם שיאמרו ללכת
תקח ומצטר מהם שנים עשר. ולפי שאנשים גבורים שאינם יראים ורך
ואתה שמעת מי יתיצב לפני בני ענק, ואם היה פשע
המרגלים וחטאתם בזה למה יניא את לב בניהם כהניא
המרגלים את לב אבותם. ועוד מה טעם למשה רבינו

ספורנו

כל נשיא בהם. כל מי שהוא המעולה שבכל שבטו להכיר ענין
הארץ: ג כלם אנשים. אנשי חיל, כענין הלא איש אתה (ש"א כו
טו), וכן וחזקת והיית לאיש (מ"א ב. ב):
לכב ראוים ללכת בארץ נכריה וגם להחזוק ולקחת מפרי הארץ, לכן הוצרך להכריז. ולא נקטם הקצ"ה צשמות כשם שפעה לנשיאים שמו
את ישראל (לעיל א ה"ה) ונשיאים שהגמילון] את ישראל את הארץ באלה מסעי (להלן לו טו-טז), שאותם היו נקוטי שמות: כל נשיא
בהם. הטעם שמתח כל מוכיח פירושו, כל אלה ה"צ האנשים יהיו [כל אחד] נשיא להמגדב ללכת. כמו כל שמה חמת רגליו (הפליס מ ז):

רמב"ן

בצורות גדולות, וכי על מנת שיעידו לו שקר שלח אותם:
ואל תחשוב כי היה פשעם באמרם "ארץ אוכלת יושביה"
(פסוק לב) בלבד, כי טרם שיאמרו להם כן היה מריבת
כלב עמהם. וכן כתוב (דברים א כח) אחינו המסו את לבבנו
לאמר עם גדול ורם ממנו וגו', ובכאן כתיב (להלן ד ג) לנפול
בחרב נשינו וטפנו יהיו לבו. והנה משה רבינו אמר לבניהם
דכרבים האלה, והפליג להם בחזוק העם ובמבצר עריהם

אור החיים

פירוש אבל לא לטעם שמוציאים הם, והעירו כי לא מחשבותם
מחשבותיו, ומשה אפשר שלא הבין הכוונה על סדר והבין
דרך אחר כאשר אבאר:
או נוכל לומר שהבין, אלא כיון שראה שה' לא מנעו
מלשלות, עשה מעשה ולא נחמסם על דבר מלך, והגם
שה' גילה לו, ה' חפץ לגלות לעבדיו הנסמרות גם לדעת
טעם לכל היוצא מהענין, ואל חקשה קושיא לאלהינו למה
לא מנע הדבר מהיות כן, לנד שראה שזולת זה היו פוקרים

אמרו צמדך שלח ראה משה עד שנתחכמו צמרמה,
ודברו לו שלמד הטמנת הממון הם שולמים, וטעם
זה נודק בכל ארץ כענין ונלכד בידם, ושלח מרגלים לחלית
זה כי אין רע דבבר, כמו כן יהושע שלח מרגלים לסיצה
הנריכה כמו שכתבתי, ואין רע אלא דוקא כטעם ריגול שהיה
דעת ישראל צניצת דעת משה:
פירוש למה
שאלה סוצר השליחות שהיא צביל הטמנת הממון,

דְּבַחֹן: גְּשִׁירָה ז

יומר, ועושים צלה יום
עוד יראה צמאמר לך,
אנשים שירצה שה
עוד שהם לפניך אללך הכ
צליחות פקע מהם כליל
וילכו ויצאו, ואמרו ז"ל
וכו', ומוה הרגיש משה

וידרך זה יתנצר דנו
ח"ל אלל מרג
שלח לך אנשים עד כאן,
הדברים ממאמר שלח ל
לך, כמו שדייקנוה לך ו
צלה

עוד יש לפרש שפירוש
יודע שהם רשעים

רשעים, ומה גם שאמר
ט, ה) שהיה הקצ"ה או
זה של הריגול כל ישראל
והוא לראות אם יכולין
וזה יגיד מיעוט

או אפשר לנד שכוונת
הרע צליח, ויחוו

בו תכונה רעה מה שלח
הקדושה צלוחי מוזה
צתחלתם עשות ההליכ
המש

עוד יראה [לומר] של
משה ולא על ש

ג] לשון השי"ם (ב"כ ה).
עטרת שם צדיקים, כליל
היו צדיקים, ואם כן לו
בעצתם, אלא שהרגיש מי

חוזר אל מרים, ועוד י
לך הכתוב שלשון הרע
קבין שיחה ירדו לעולו
ולפי שסתם נשים פטפט
כי היא התחילה בקלקל
לך אנשים שאין להם דין
אלא אנשים ממ
דבר אחר לכך פרט
חשע כזו האנשי
דאש ונשובה מצר"מה
ואמרו תנה לנו אחזה
שאני רואה בעתיד היו
הארץ כי לא יספרו

פרשת שלח לך

מזוה בהאי עלמא, הוי ליה להגן מן החטא, עיין סס"ה.

והנה מה שהקשה באור החיים הא קיימא לן (סוטה כ"ב). דאזולי לא מצלא ליה, לא קשיא מידי לדעמי, דהיינו משום דקיימא לן שכר מזוה בהאי עלמא ליכא ליה, והבן. (ודברי האור החיים תמוהין, דמעיקרא מהביל דברי המחלקין בין מעשה מזוה למעשה מזוה - בין לשמה בין שלא לשמה, דאם כן הוה ליה להגמרא לשנויי במסכת קדושין (דף ל"ט ע"ב) דילמא עשה שלא לשמה ליה, ואחר כך תירץ הוא

שלח לך, לדעתך וכו' (מנחמה בפרשתן סי' ה' - מונא ברש"י כאן) (א). וילכו ויבואו, מקיש הליכתם לביאתם (סוטה ל"ה). (ב). עיין באור החיים מה שכתב על הפסוק וילכו ויבואו (ג).

וילי נראה על פי מה דאיתא בחידושי אגדות למהרש"א במסכת סוטה (דף י"ד ע"א) (ד"ה ואל"ה הקב"ה) ובספר שבט מישראל סימן א' (פסוק ז'). דמזוה שאינו מחויב בה, שכרו בעולם הזה (ד), (עיין לעיל פרשת לך (דף קנ"ו) ד"ה וילך אצרכם). (א) והנה המבואר בקדושין (דף ל"ט ע"ב) דאי ליכא שכר

— דרש משה —

דהא אם לא ילך לארץ ישראל לא יתחייב במצוותיה, ע"כ. וממה דהסמיך השבט מישראל דברי המהרש"א לדברי רש"י בהידור מצוה, משמע דביאר בזה דברי המהרש"א, דמהאי טעמא מותר לעשות את המצוות שמוסיף על מנת לקבל פרס, משום דרק בשביל שכר שבעולם הבא הוא דאסור לעברו, אבל משום שכר שבעולם הזה שפיר שרי לעברו. (ה) בגמ' שם הביא ראי' דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא: הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים וכחזירתו נפל ומת, היכן וכו' אריכות ימיו של זה, אלא למען ייטב לך לעולם שכולו טוב לעולם שכולו ארוך וכו'. ודלמא מהרהר בעבירה הוה. מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה וכתוב למען תפוש את בית ישראל כלכם. איהו נמי הכי קאמר, אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא, אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור, ע"כ. ומבואר דאי איכא שכר מצוה בהאי עלמא, הוה ליה להמצוה להציל אותו מן החטא. (ו) וז"ל שם: וקשה דבמסכת סוטה אומר במסקנת הדברים לדבא, מצוה אגוני מגנא [מן היסורין] אבל אזולי לא מצלא [מן היצר הרע], ואפילו בזמן שהוא עצמו עסוק בה, ולפי זה כמה הוכיח רבי יעקב ממה שלא הגינה עליו המצוה שלא לכה לידי הרהור עבודה זרה, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא. (ז) ו"ל דדברי הגמ' דסוטה אזלי לפי המסקנא דמסכת קידושין דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא. (ח) עיי"ש שהביא שיש מחלקים דהגמ' בסוטה איירי בעושה שלא לשמה, ועל כן אינו מציל, ובקידושין איירי בעושה לשמה, ועל כן הוה ליה להמצוה להגן עליו. וכתב על זה 'דזה הבל', דאם כן היה לו להגמרא בקידושין לדחות דבאמת איכא שכר מצוה בהאי עלמא, ומה דלא הגין עליו מהרהור עבירה, משום דעשה שלא לשמה,

(א) וז"ל שם: אני איני מצווה לך, אם תרצה שלח, לפי שבאו ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו כמו שנאמר ותקרבון אלי כלכם וגו', ומשה נמלך בשכינה, אמר אני אמרתי לכם שהיא טובה וכו' חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות וכו', ע"כ. וצ"ב למה תלה הכתוב שילות המרגלים בדעת משה, ולא צווהו להדיא על כך. (ב) בגמ' שם: אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי, וילכו ויבאו מקיש הליכה לכיאה, מה ביאה בעצה רעה אף הליכה בעצה רעה, (וברש"י, שמתחילה הוציא דיבה נתכוונו). (ג) ע"ש שדקדק לאיזה ענין ישמיענו הכתוב שהלכו בעצה רעה, ותו"ד דבא הכתוב לתרץ למה לא הגינה עליהם זכות המצוה להצילם מהפורעניות, שהרי הלכו בשליחות מצוה דכתיב וישלח אותם משה על פי ה', ועל כן אמר וילכו ויבואו מה ביאתם וכו', ואם כן אין כאן מצוה כל עיקר ואדרכה שלוחי עבירה הם. ורבינו הולך בדרכו רק באופן אחר קצת. (ד) הנה בדברי המהרש"א אינו מבואר דמצוה שאינו מחוייב בה שכרו בעולם הזה, רק בשבט מישראל ביאר בזה דברי המהרש"א. וז"ל השבט מישראל: בפרק קמא דבבא קמא (ט'): איתא, אמר רבא במצוה עד שלישי במצוה. ופירש רש"י עד שלישי משלו ואין הקב"ה משלם לו בעולם הזה, כדאמרינן היום לעשותם למחר לקבל שכרם, מכאן ואילך מה שהוא מוסיף יותר על שלישי בהידור מצוה משל הקב"ה, שהקב"ה משלם לו מיד בעולם הזה הפירות, עכ"ל [רש"י]. וכן מיתתי מהרש"א במסכת סוטה, דאמר התם אמר הקב"ה למשה כלום אתה מבקש ליכנס לארץ אלא לעשות מצות התלויות בארץ לקבל שכר, מעלה אני עליך כאילו קיימתים, ע"כ. והקשה הלא משה עבד מאהבה שלא על מנת לקבל פרס. ותירץ דמה שהאדם עושה יותר על החיוב שרי לעשותו על מנת לקבל פרס, ומשה רצה לכנס לקיים המצות דהוי יותר על החיוב,

ציונים: (א) עי' בריש פ' ואחחנן מה שפי' עור בזה.

אז יאמר, 'שלח לך', לטובתך ויד, כמו שפירשו רז"ל (בראשית יב, א' בראשית סט) ז'לך לך. ואבאר זה, כי נראה לי דענין השליחות מרגלים היה כדי שידעו תקפס וחזקם וריבויים של עם הארץ, ולא יסמכו כלל וכלל על כחם ועוצם ידם ועל ריבוייהם, רק על ישועת ה', ויבטחו רק בשם ה', כי הישועה נמשך אחר האמונה והבטחון (ע"י מורה נבוכים ח"ג פנ"א), ואז לא ינטרכו כלל לתרוב וחמית ולשום עשייה גשמיות. מה שאין כן אלו היו יושבי הארץ חלשים, אז היו סומכים על כחם, והיו צריכין למלחמה, אף שישועת ה' היה נלוה אליהם, מכל מקום היה מכוסה בטבעיית כפי בטחונם. מה שאין כן בעם עז ותקיף מאד מאד עד שהם כחגבים לעומתן, אין מצוא כלל להטבע לנחם, אז לא יהיו עיניהם נשואות רק לה' לצדו, ואז יושעו בלי שום סיוע גשמיות, כי דרך של יוצר בראשית בהראותו ניסיו וגבורותיו להפוך הסדר, כמו שכתב ביערות דבש (ח"א דרוש ט"ז דף ז"ה ע"א) על פסוק (תהלים קיד, ה') מה לך הים כי תנוס וגו', עיין שם (י"ו). הכי נמי לנגד עמים חלשים לא היה ניקל כל כך הנצחון, כי היו צריכין למלחמה, ולנגד עם עז ותקיף היה הנצחון יותר צניקל, כי לא היו צריכין כלל למלחמה.

והנה כבר כתבתי (בפרשת בשלח דף ק"ט) בפסוק (שמות י, ט) **ויאמר משה וגו' צמר לנו אנשים**

בעצמו, דדואג ואחיתופל תורתן שלא לשמה (ע"י סנהדרין ק"ו: א), ואם כן הדרה קושיא לדוכתא (י), דודאי לא עדיף מצוה שלא לשמה מתורה שלא לשמה, דלימוד תורה נמי מצוה היא (יא), רק דנראה לי עיקר כמו שכתבתי).

והנה השי"ת אינו מזדקק לבחירה, ואף על פי כן כל מחשבותיו יתברך - ומסבב סיבות - שיטיבו אנשים דרכיהם, רק [מ]ן שרואה בבחירתו לשנות דוקא מרגונו, הרשות נתונה, אבל איהו יתברך שמו ידיה עבד, ברוב רחמיו. ולכך לא רצה השי"ת ללוות בחיוב לשלוח אנשים מרגלים, דאם כן יהיה מצוה חיובי, ושכרו צהאי עלמא ליכא, ולא אצולי מללא מן החטא. רק עשה אותו למצוה רשות, דמכל מקום מצוה היא לעסוק בצורכי כל ישראל ולילך בשליחות כל ישראל, וראוי להיות אצולי מללא מן החטא (יב).

והנה אם הם לא היו מרשיעין בבחירתם כל כך חייבם בתחלת הליכה בעצה רעה, והיו מתחילין לילך בדבר מצוה, היו צאמת ניזולין. אבל 'יולכו ויצאו', 'מקיש הליכתן לציאתן', ואם כן קדמה הקליפה לפרי ואינו מועיל, כמו שכתב צאור החיים על הא דמשני (חגיגה ט"ו: א) **דדואג ואחיתופל 'טינא** **בלצם היה', ר"ל קודם שעסקו בתורה (יג), כנ"ל.**

— דרש משה —

דאין לחלק בעושה שלא לשמה בין מצוה לתורה, דבמצוה אף שלא לשמה מציל, דהרי גם לימוד התורה יש בה משום מצוה, ואם כן הדרה קושיא לדוכתיה. (יב) דהא מצוה דרשות שכרו בהאי עלמא, ועל כן הוא מציל מן החטא כנ"ל. (יג) ע"ש שכתב ליישב קושיית הגמרא על רב יוסף - דסבירא ליה דתורה מגיני ומצלי אף בעידנא דלא עסיק בה - מהא דדואג ואחיתופל, לפי מה שכתבו התוס' (בחגיגה) שהיו בעלי עבירות קודם שעסקו בתורה, שבכגון זה אין תורה מצילתם מיצר הרע. ואם כן הכי נמי במרגלים היינו טעמא שלא הציל אותם המצוה מהיצר הרע, לפי שקדמה הקליפה לפרי. (יד) ודלא כרש"י שפירש 'לדעתך'. (טו) ותו"ד שם: דהפסוק הקשה, 'מה לך הים' שהוא קשה הבקיעה למאוד ולא יצוייר בו בקיעה, 'כי תנוס' לגמרי

שזה היא דחיה יותר קרובה מהא דדילמא מהרהר בעבודה זרה. (טז) ע"ש שכתב לתרץ, דהסוגיא דקידושין סבירא ליה כההוה אמינא בסוטה שם, דאמר רב יוסף דמצוה רק בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלא, ותורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגנא ומצלא, ואם כן הוה ליה להמצוה להגין עליו שלא יהרהר בעבודה זרה על כל פנים בעידנא דעסיק בה, ואף דפרכינן שם ארב יוסף מהא דדואג ואחיתופל שעסקו בתורה ולא הגינה עליהם, מכל מקום הסוגיא דקידושין סבירא ליה דאין זה הוכחה, דדואג ואחיתופל טינא היתה בלבם (חגיגה ט"ו: א), פירוש שתורתם היה שלא לשמה, ואם כן אין הוכחה ממה דלא הצילתם תורה עיי"ש. (יז) ר"ל דלמה לא תירצה הגמרא בקידושין דעשה את המצוה שלא לשמה, וכמו שהקשה האוהה"ק בעצמו. (יח) ר"ל

צינונים: (ב) ע"י לעיל בפ' בחוקותי (דף קפ"ד) עה"פ אם בחוקותי ר"ה והנראה לי.

שׁוֹרֵא אַחַר | הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה
 דְּבַר־יְהוָה אֶל־אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר
 אֶל־תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לָךְ שְׂכָרְךָ
 הַרְבֵּה מְאֹד: ב וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָי
 יְהוָה מַה־תַּתֶּן־לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עִרְיָרִי
 וּבֶן־מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דְמֶשֶׁק אֱלִיעֶזֶר:

חֲלָקְהוּן: א בְּתַר פְּתַנְמָא הָאֵלִין
 הָיָה פְּתַנְמָא דִּי עִם אַבְרָם
 בְּנִבְוָאָה לְמִימְרֵי לָא תִּרְחַל
 אַבְרָם מִימְרֵי תְּקוּף לָךְ אַנְרָךְ
 סְגִי לְחַרְדָּא: ב וַאֲמַר אַבְרָם יְיָ
 אֱלֹהִים מַה תַּתֵּן לִי וְאֲנִי אֲזִיל
 בְּלָא וְלָךְ וּבֶר פְּרִנְסָא הָדִין
 דְּבִבְתִּי הוּא דְמֶשֶׁקָּה אֱלִיעֶזֶר:

ג וַאֲמַר אַבְרָם
 וְלָךְ וְהָא בְרִי בִי
 פְּתַנְמָא דִּי
 יִרְתִּינָךְ דִּין אֵי
 הוּא יִרְתִּינָךְ: ה

לקט בהיר

רש"י

א שתיבת אחר בלא יו"ד הוא לשון יחיד כלומר אחר דבר אחד היה זאת, אבל אחרי פירושו אחרי דברים רבים (במ"ח). ולאו דוקא סמוך בזמן, אלא נסמך זה לזה, כלומר זה ילא מזה, שאל"כ מה בא להשמענו (בא"י), ועיין לקמן כ"צ כ': ב) מאמר זה ומאמר הסמוך המשך אחד הוא, והכוונה הוא עו"ה על ג' דברים השיב הקב"ה לאברהם, והם צנ"ר, צ' מהם צסס ר' לוי, והג' צסס רבנן, ואלו הם, שלא יירא מהגוים שסביביו שיעשו בו נקמה, ושלא יירא מן העונש שמה הרב לדיקים, ושלא ידלוג שמחמת נסים שנעשו לו כבר קבל שכר עבודתו. והנה הבטחה הא' לא בא בדברי רש"י כלל שאין בו לורך ופשוט הוא מלשון הכתוב שאמר אל תירא אנכי מגן לך פירושו פשוט שהקב"ה יגן בעדו כנגד מי שהוא, אבל הבטחה הב' לריך רש"י לפרש שגם זה נכלל ביראת אברהם וצמגינת הקב"ה, וזה מה שאמר בדיבור הסמוך מן העונש וכו', והבטחה ג' לריך רש"י להקדים שהיה לאברהם דאגה עליו לפי שזה נקרא דאגה ולא יראה, ודאגה לא נזכר בפסוק רק נשמע מאחר שהקב"ה אמר שכך הרבה מאוד, וזוה יבאו דברי רש"י על מכוונם כפתור ופרח (נח"י): ג) פי"ג גם זאת היא עבודתו של מנחם בן סרוק לחבר לו ער ועונה, כלומר הוא אומר שגם ער ועונה מלשון יורש הם (וכך הוא התרגם שם וכן הראצ"ע) ואין רצונו לומר כאן שאברהם הלך בצניס, אלא כמו שפרש שאין פירושו שתוסף ותחוק ותתן שרשים, אלא תעקר שרשים, כל זה הוא דעת מנחם, אבל אינו מודה לו לא שם ולא כאן, כי שם פירושו ער הפך הישן שהנביא קלל שיכרתו לו תלמידים שהם ערים ומוכנים לשמוע ואנשים שהם עונים דבר חכמה, וכאן פירושו מלשון חורבן, והוא מן תיבות הכפולות כמו ערער תתערער וכמו אדמדם או פחלתול (בא"ד): ד) פי"ו וזה ענינו לכאן לומר חוק ממה שאני ערירי גם שכר עוה"ז אין בו תכלית לעזבו לאחרים: ה) שחרגם דמשקאה, והה"א הנוסף בלשון ארמי הוא כמו יו"ד בעברי כמו עמוני שפירושו שהוא מבני עמון (רא"ם), וענינו לומר שאפילו ממשפחתי וממולדתי אינו, אלא הוא משבט אחר וממדינה אחרת, ולפי הדרוש וגם לפי הרמז ענינו לומר שכל כמי ועבודתי צמינוך והרצנת תורה נתתי בו ולא צנני, וכוונת הכתוב לכולם לכן מציאם (מ"ל): ו) שנאמר עד חוצה אשר משמאל לדמשק, והוא היה העיקר בההרדפה, כמו שדרשו מתיבת חניכיו (רא"ם):

(ב"ר): (ח) אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר אחר סמוך", אחרי מופלג (ב"ר), אחר הדברים האלה אחר שנעשה לו גם זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר* שמה קבלתי שכר על כל לדקותי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברהם (ב"ר): אנכי מגן לך. מן העונש שלא תענש על כל אותן נפשות שברגת (ב"ר), ומה שאתה דואג על קצול שכרך, שכרך הרבה מאוד: (צ) הולך ערירי. מנחם בן סרוק פירושו לשון יורש, וחבר לו (מלאכי ב' י"ג) ער ועונה, ערירי בלא יורש, כאשר תאמר (איוב ל"א י"ג) ובכל תבואתי תשרש, תעקר שרשיה, כך לשון ערירי חסר צניס, וצלע"ז דישפנט"ן, ולי נראה ער ועונה מגזירת (סיר ב' ב') ולצי ער, וערירי לשון חורבן, וכן (ס' קל"ז ז') ערו ערו, וכן (תנחומי ב' י"ג) ערות יסוד, וכן (ירמי' ל"א ב') ערער תתערער, וכן (נפתי ב' י"ד) כי ארצה ערה: ובן משק ביתי. כתרגומו, שכל ביתי נחון על פיו, כמו (מ"א מ') ועל פיה יסק, אפוערופא שלי, ואילו היה לי בן היה בני ממונה" על שלי: דמשק. לפי → התרגום" מדמשק היה, ולפי מדרש אגדה (ב"ר) שרדף המלכים עד דמשק", ובגמרא שלנו (יומא כ"ה) דרשו נוטריקון דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים: L שינוי נוסחאות * דואג שמה נחבל שכר על כל צדקותיו.

(ג) הן לי לא
 תתן לי: (ה) ו
 הוליוו מאללו
 (שבת קכ"ו) אמר
 במלות שאיך
 אבל אברהם יש
 (ב"ר), אני קורל
 הוליוו מחללו
 שינוי נוסחאות * יהיה ל
 בדעת, הולא מדע
 פירושו לא ממזל
 הב"ר הענין רחוי
 ובפנימיות אין חיי
 לורך יש בדבר, או
 השתנות שמו (בא)
 אבל לא העמיד בן

טו) ג. ויאנ
 כבר הבעיחו וו
 כעפר הארץ ו
 חומרן בן ליצי
 לריך לדעת בן
 אחר שאין לו זר
 אחר צ"ע. אכן
 שלכויות שצבור
 הארץ, ודבר יד
 אדם הצוויים וו

מאור

פרשת לך לך

ושמש

מז

החסדים לתתא, ולהעלות הגבורות להמתיקן בשרשם. על כן לקח הקב"ה ממנו הכהונה, ונתנה לאברהם. כי ראה חכמתו יתברך, שזה דרכו, ומדריגת אבינו אברהם. וגם אברהם אבינו הבין זאת ממלכי צדק, שהוא אינו מסטרא דכהני^(ט), רק מסטרא דשמאלא^(ט) לעורר הגבורות, על כן נאמר ויתן לו מעשר תיכף סמוך לדברי מלכי צדק, רצה לומר, על ידי שראה אברהם והבין מדבריו שהוא מסטרא דלינאה^(ט), נתן לו חלק הלויים ולא חלק הכהנים, וקל להבין.

וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סֹדֶם אֶל אַבְרָם תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְגו'
וַיֹּאמֶר אַבְרָם וְגו' וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הַעֲשֵׂרְתִּי וְגו' אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְבַר ח' וְגו' שְׂכָרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד. וַיֹּאמֶר אַבְרָם מֶה תִּתֶּן לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְגו' וְהִנֵּה בֵּן בֵּיתִי וְגו'.
 לבאר המשך פסוקים אלו, מפני מה עתה אחר מעשה של מלחמת המלכים, כמו שכתב רש"י ז"ל, 'אחר' - סמוך וכו'^(ט), בקש מהשי"ת מה תתן לי. והנה רש"י ז"ל מפרש, יעויין שם^(ט). ולדרכינו יתישב על נכון, כי הנה יש להבין הטעם שלא רצה אברהם אבינו ליקח כלום מכל הרכוש שהשיב למלך סדום, הלא השליך נפשו לנגד, עבור הצלתו, ומפרעה לקח כמו שאמר הכתוב (בראשית יג ב) **וְאַבְרָם כָּבֵד מְאֹד וְגו'.**

אמנם יש לומר, כי מחמת זה לא רצה אברהם אבינו להנות מרכוש סדום, עבור כי היו צרי עין, כמו שכתוב בהם

עין טובה
היפך מעין
צרה

באנשי סדום (מנהגין קט). נשפח הקגל מבינינו וכו', על כן לא רצה ללחום לחם רע עין, כמו שכתוב (משלי כג ו) **אַל תִּלְחֶם לְחֶם וְגו' (ט)**. וזה מרומז בפסוק **'ולא תאמר' אני העשרתי את אברם** ולא נאמר **'פן תאמר'**, כי היה אצלו כודאי שיאמר כן, על כי היו צרי עין. אמנם, פרעה לא היה צר עין כל כך, על כן היה יכול ליטול ממנו. אחר זה היה אברהם אבינו דואג, פן ואולי לא עשה כשורה, שהיה ח"ו מהכפויי טובה, שנתן לו השי"ת והזמין לו עושר רב ולא רצה לקבלו, על כן תיכף אחר הדברים האלה שהיה דואג, אמר לו השי"ת **אל תירא וגו' שכרך הרבה מאד** אף בעולם הזה, שיהיה לך עושר רב. ועל כן כשראה אברהם שטוב עשה שלא קבל רכוש מצרי עין, היה מצער בעצמו, כי כל ביתו ונדבת לבו בהכנסת אורחים היה ניוזן על ידי דמשק אליעזר, כמו שאמר התרגום פְּרָנְסָא דְּבֵיתָא הָדִין וכו'^(ט), ועבד הוא מסטרא דגבורה הוא, גם כן מצרי עין, על כן ביקש מהשי"ת שיתן לו בן, שיתנהג הנדיבות בטוב עין, על כן אמר לו השי"ת **לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך וגו'** שיהיה טוב עין וְכָרְךָ כמותך, וקל להבין.

וַיֹּאמֶר אַבְרָם וְגו' מֶה תִּתֶּן לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֵן מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דְּמִשְׁק אֱלִיעֶזֶר. ופירש רש"י ז"ל על פי דברי חז"ל, נוטריקון דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. והנה יש לדקדק, שאברהם אבינו

עפר ונתהפך לחרבות. נד. צד החסד. נה. מצד השמאל שהוא גבורה. נו. מצד הלויים. נז. זה לשון רש"י: כל מקום שנאמר אחר - סמוך, אחרי - מופלג. נח. זה לשון רש"י: אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל צדקותי, לכך אמר לו המקום אל תירא אברם אנכי מגן לך מן העונש שלא תענש על כל אותן נפשות שהרגת, ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד. נט. זהו לשון הכתוב שם: **'אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמתי'.** ס. הפרנס והמנהיג של הבית הזה.

ע"ה היה אומר זה לקדוש ברוך הוא, דרך קובלנא בתפלתו, מה תתן לי ואנכי הולך עירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, ולפי הדרש של נטריוקן - אליעזר הוא צדיק, ודולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. אדרבה, לא היה להזכיר כלל מאליעזר, רק מה תתן לי ואנכי הולך עירי ולמה ליה לסיים וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר.

ונראה, דידוע מספרים הקדושים, שאבותינו הקדושים שורשם הוא למעלה ולמעלה בחכמה ובינה ודעת, וכל אחד אחז בשרשו. אברהם לקח מדת החסד לשרשו של מעלה, ויצחק אבינו ע"ה אחז במדת הגבורה בשרשו של מעלה, ויעקב אבינו וכו' ^פ. והנה איתא בספרים הקדושים, על פסוק (תהלים קי"ג) אָבֶן מֵאֶסוּ הַבּוֹנִים הִיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה, שאמר דוד המלך ע"ה על מדתו - מדת מלכות, שאבן מאסו הבונים דהיינו האבות, עיין שם בדברי קדשם באריכות ^פ. והנה גם כן מספרים הקדושים, שמדת צדיק יסוד עולם אינו לוקח לעצמו כלום, רק לוקח השפע מכל הספירות הקדושים ונותנם למדת מלכות הקדושה. והנה אברהם אבינו עדיין קודם המילה היה בעת ההיא, והיה הלוכו בקודש אז רק בפתח ושער מלכות. ודבר זה ידוע מספרי הקודש, שסעודת מוצאי שבת קודש הוא נגד דוד המלך ע"ה. ונחזור לענינינו שאברהם אבינו

היה אז הלוכו בקודש בפתח ושער מלכות והיה משתוקק לבא לשרשו של מעלה, שהוא כמה וכמה מדריגות עוד למעלה למעלה עד שרשו.

וזה שביקש אברהם אבינו מה תתן לי ואנכי הולך עירי וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר ראשי תיבות דמש"ק הוא - דוד מוצאי שבת קודש. דהיינו, שהוא עדיין במדת דוד המלך כנ"ל, אליעזר הוא תפלה כנ"ל - 'אלי עזר' והיא היא, שהמדה ההיא נקרא תפלה. ועל זה שפיר מכוין פירוש רש"י על פי חז"ל, דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים דהיינו המדה הנ"ל ^פ, המעביר שפע מכל הספירות כנ"ל, ודו"ק היטב].

וַיֹּאמֶר מַה תִּתֶּן לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עִירֵי וְכֵן מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דְמִשְׁק אֱלִיעֶזֶר. והנה יקשה לדרשת הגמרא על מלת דמשק - שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים. אם כן, לאיזה ענין הזכיר אברהם אבינו בהתנצלותו לפני השי"ת וכן משק ביתי הוא דמשק אליעזר, כי לפי דרשת הגמרא הוא דברי שבח לאליעזר, והיה די באמרו מה תתן לי וכן משק ביתי הוא יורש אותי.

על כן נראה, שדברי חז"ל בגמרא הנ"ל רמזו לנו על ענין אחר, שצריך לידע ולהודיע לבני אדם המחברים את עצמם לצדיקים, שלא ילמדו את עצמם לעשות

הנהגות הצדיקים ללא מצות אנשים מלומדה

סא. אחז במדת התפארת בשרשו של מעלה. סב. בספר הבהיר (פ"ח ק) איתא: מלמד שלקח הקב"ה מזיווהו [מ] האור הגנוז אחד מאלפים, ובנה ממנה אבן יקרה נאה ומקושטת, וכלל בה כל המצות. ובא אברהם ובקש כח לתת לו ונתנו לו אבן יקרה זו, ולא רצה אותה - זכה ולקח מדתו החסד דכתיב (מס"ח כ) 'חסד לאברהם'. בא יצחק ובקש כח ונתנו לו ולא רצה בה - זכה ונטל מדת הגבורה, דהיינו הפחד, דכתיב (בראשית נ"ג) 'וישבע יעקב בפחד אביו יצחק', בא יעקב ורצה בה ולא נתנוה לו וכו'. ולפיכך אמר (תהלים קי"ג) 'אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה' - אבן שמאסו אברהם ויצחק שבנו את העולם, היתה עתה לראש פנה. סג. מדת יסוד עולם.

כתנועותיהם מלמדה, היינו יעשה הוא טוב מאד. ו באמת לאמו נכון. וזה ה משק ביתי ומשקה מה שדולה ומן מצות אנשינו עושה, וזה י יירשך זה כ ועדיין היה י יעשו מצות וחכם, על כן ספור הכוכבי פירוש, דוגמ כדכתיב (דניאל) והכוכבים אי זה מזה, רק ו ועל כן המאו זה לזה. והב - שיעבדו או ולא יעשו מ:

וַיְהִי אַבְרָם בְּ וַיֹּאמֶר וְגו'. פירוש ר' לכל בריה, לן מה זה שי

סד. זה לשון הכו שם: בעשרה מא שמאבדין את ה מאמרות.

רכא

מעלות התורה

כך מי שהוא משיקע בהבלי עוה"ז מאד, ומעשיו מקולקלים, או ע"י התורה מתבלבל ונבוך יותר, ומחשבותיו מבלבלים אותו יותר. ואמרו בגמרא⁴², כל הלומד תורה ואינו מקיימה, נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו, ולא יצא לאויר העולם. ואמר אחי הגאון זלה"ה, שהוא ע"פ מה דאי' במס' נדה⁴³, כשהתינוק במעי אמו, מלמדים אותו כל התורה כולה, ומיד כשיצא לאויר העולם, בא מלאך וסמרו על פיו, ולכאורה צ"ע מה תועלת יש כמה שמלמדים אותו, ואח"כ משכחים אותו, והוא כלא למד 42 ירושלמי ברכות פ"א ה"ב. 43 נדה ל, ב.

אור תורה

והענין כי כמו שלמעלה בשרשם הם בחי' זו"ג, ובעת הפגם או הנוקבא היא נקודה אחת, והיא בבחינת אחר באחר עם ז"א, וגם המוחין ג"ר של ז"א מסתלקים, ובוזוגא או ויבן ה' אלקי' את הצלע⁸¹, ואז נבנית בבחי' פרצוף, ובאתה אליו פב"פ, וגם נכנסים בו המוחין, וכן הוא בנשמה ורוח ונפש שבאדם, שהרוח שבו הוא עיקר אד"ם, בחינת דכורא, ו"ה שבו, ונפש הבהמיות שלו הוא הנוק' בבחי' בן, והוא החיוני בגוף ומדובק באברים, וכאשר הנפש נמשך אחר הבלי עוה"ז ודברים גופנים, אז אינה מתגל' כחה והיא בקטנות גמור בבחי' נקודה אחת לבד בסוף הרוח בעקביים שלו, אשר שם הנחש כרוך על עקבו, וגם היא בבחי' אב"א עם הרוח, ר"ל שאינה פונה למה שנברא בשבילו, למה שהוא בגדר אדם לעבודתו ית', כמ"ש יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב כו.⁸² וגם הרוח אינו בשלימות, שמסתלק השגתו וחכמתו ודעתו, שהם ג"ר דיליה, וגם הנשמה מסתלקת ממנו, וכשרוצה להיות שלם, צריך להעלות מחשבתו, ולפנות כחו למעלה לגדר הנשמה, והוא הדורמיטא דיליה, שמסתלקין המוחין למעלה לאימא, ואז נבנית הנפש בבחי' פרצוף, להיות נשלם בשלימות לגלות כל כחות הנפש, למה שנברא בשבילם לעבוד ה', ואז חוזר פב"פ עם הרוח, ר"ל שמתנהג הנפש על פי דרכי רוחו העליון, במה שהוא אדם, ואז גם הנשמה נכנסת בו לסייעו לעבודתו ית', והוא 81 בראשית ב, כב. 82 תהלים קה, כג.

כלל. ונראה ע"פ מ"ש האלשיך, על מה שאנו אומרים ותן חלקינו בתורתך, לפי שכל הנשמות עמדו על הר סיני וקבלו כל א' חלקו בתורה, וז"ש בגמרא⁴⁴ יגעתי ומצאתי תאמין, מצאתי דייקא, כאדם המוצא אבדתו, לפי שהוא חלקו, ולפי זה אילו לא היו מלמדים אותו, כשהיה במעי אמו, איך היה יכול להגיע ע"י יגיעתו, ואם לא היה שוכח לא היה צריך ליגע, וא"כ בטל שכר ועונשו, ולכך מלמדים אותו חלק תורתו במעי אמו, וזה נקרא כל התורה, ר"ל מה שנוגע לחלק נשמתו, ובצאתו לאויר העולם, הוא נשכח ממנו, ואח"כ על ידי יגיעתו יכול למצוא אבדתו, (קמח) וא"כ כל הלומד ואינו מקיים, א"כ מוטב לו שלא יצא לאויר העולם, כי בשביל הלימוד לבד, לא היה צריך לצאת לאויר העולם, שגם במעי אמו למד כל חלקו, אבל המקיים, משלים כוונת הבריאה, שלא היה יכול לקיים התורה בעודו במעי אמו הגם שלמדה. וגם אמרו 44 מגילה ו, ב.

אור תורה

ית' מפיו יתן חכמה, ומפיו דעת ותבונה, לאדם, להתחכם ולעבוד ה' בחכמה, ולהשיג תורתו ואז נדחה ממנו היצה"ר לגמרי, כי לא יחפוץ כסיל בתבונה, ומסתלק בעת זווגא דו"ב כידוע, וזהו בחי' הנוקבא, הנקראת אנ"י, שהיא חוזרת מאחור לפנים, והוא אחור ופנים דשם הוי"ה וע"ז נאמר אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן כו'⁸³:

(קמח) וענין האבידה, הוא בת זוגו של האדם, כמ"ש⁸⁴, בעל אבידה מחזר אחר אבידתו, כמו שתחי' נבראת אשתו דבוקה עמו, ואח"כ ויפל ה' אלקי' תרדמה על האדם ויישן ויקח אחת מצלעותיו כו' ויבן ה'⁸⁵ כו', וכמו כן הוא בכל אדם, שחלק תורתו מה שקיבל בהר סיני היא אשתו, כמ"ש ראה חיים עם אשה אשר אהבת כו'⁸⁶, והיא אשת חיל, כמ"ש מורשה קהלת יעקב⁸⁷, מאורסה היא לישראל, שכל אדם מישראל, כבר קיבל חלקו בהר סיני, והיא קשורה ודבוקה בנשמתו בכח, וכשנכנסת נפשו בעובר בבטן אמו, אז לומדים עמו כל התורה, והיינו שתקבל נפשו 83 ישעי' מב, ח. 84 קרושין ב, ב. 85 בראשית ב, כא—כב. 86 קהלת ט, ט. 87 דברים לג, ד.

רו"ל⁴⁵ ע"פ ארור ולימד ולא עשה ד אשר אנכי מצוה שמור תשמרון כו' אדם תורה, הרי כי וכך אמרו כמושנה שהמפתח של כל ע"י התורה. ואז נ

ועתה אהובי בני שלקטתי ב 45 ירושלמי סוטה פ כו. 49 שם.

חלק התורה מן משכחים אותו, כמ' בה, ויקבל שכרו

(קמח) דבריהם ז לעשות, ולא צריך שת"ת עצמה היא מעשה, אלא הלימו בפנים באורך למע שלא לעשות, אף תורה יש בידו עכ הוא בשביל לעשור ושכר המעשה בפ"

מעלות התורה

רכג

רז"ל⁴⁵ ע"פ ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת⁴⁶, אפילו למד ולימד ולא עשה הרי הוא בכלל ארור אשר לא יקים כו'. עוד אמרו⁴⁷, אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה⁴⁸, למה נאמר, לפי שנאמר כי אם שמור תשמרו כו'⁴⁹, יכול ישב ולא יעשה ת"ל לעשותה⁵⁰. (קמט) למד אדם תורה, הרי בידו מצוה אחת. למד ועשה הרי בידו כמה מצות, וע"ש, וכד אמרו במשנה⁵¹ לא המדרש הוא עיקר אלא המעשה, (קג) אלא שהמפתח של כל המע"ט משכירת היצר, ושכירת התאוות בגוף, הכל ע"י התורה. ואז בא ממילא ע"י, לכל המע"ט והמצות כולם, ואז טוב

לו כל הימים כזה ובבא: 1

ועתה אהובי בני, אף שמעט מועיר מה שחז"שתי כזה הספר, ממה שלקטתי מספרים, ומדברי קדמונינו ז"ל אעפ"כ לא ימוש הספר

45 ירושלמי סוטה פ"ז ה"ד. ועיי"ש דאיתא ולא החזיק. 46 דברים כו.
 כו. 47 ילק"ש רמז תתע"ב. 48 דברים יא, כ...
 49 שם. 50 שם. 51 אבות פ"א מ"ז.

אור תורה

חלק התורה מן הנשמה, להיות קשורה עם גופו של האדם, ואח"כ משכחים אותו, כמ"ש ויפל ה' אלקי' תרדמה כו', כדי שאח"כ יטרח ויגע בה, ויקבל שכרו עבור טורחו ויגיעתו, כמ"ש בפנים, ונמצא שהוא בגדר מציאה ממש:

(קמט) דבריהם אלו צריכים ביאור, מ"ש יכול ישב ולא יעשה כו', והיאך ס"ד לומר כן, והרי עיקר התורה הוא לידע איך לעשות, ולא צריך קרא להכי, ולכן גלע"ד דכוונתם שבאו לומר, שאף שת"ת עצמה היא מצוה בפ"ע, ואינו מטעם שהיא הכנה וגדר לבא לידי מעשה, אלא הלימוד עצמו הוא מצוה גדולה יותר מכל המצות, כמבואר בפנים באורך למעלה, וא"כ היה עולה על הדעת, שאף אם לומד ע"מ שלא לעשות, אף שאין שכר מעשה בידו, ונענש ע"ז, מ"מ שכר לימוד תורה יש בידו עכ"פ, לזה בא לומר שאין הדבר כן, אלא עיקר הלימוד הוא בשביל לעשות, שאז אם בא לידי מעשה, מקבל שכר לימוד בפ"ע, ושכר המעשה בפ"ע, אבל אם לומד שלא ע"מ לעשות, גם שכר לימוד אין לו כלל: